

**Masarykova univerzita
Filozofická fakulta
Historický ústav**

Viktor Dobiáš

**Organizační vývoj Zpravodajské správy
Generálního štábu v 80. letech**
Bakalářská diplomová práce

Vedoucí práce: Mgr. Libor Svoboda, Ph.D.

2010

*Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval/a
samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.*

Viktor Dobiáš

Těm, kteří nemohou být jmenováni a kterým patří můj dík.

Obsah

Úvod.....	5
Prameny a literatura k Zpravodajské správě Generálního štábu.....	7
Zpravodajství.....	8
Vývoj vojenského zpravodajství v Československu.....	10
1919-1939.....	10
1939-1945.....	10
1945-1948.....	11
1948-1980.....	11
Vojenské zpravodajství ČSLA v osmdesátých letech.....	13
Zpravodajská správa Generálního štábu.....	13
Úkoly a určení.....	14
Organizační schéma.....	15
Popis pracovišť.....	18
Hlavní ústředí.....	18
1. oddělení.....	18
2. oddělení.....	19
3. oddělení.....	20
4. oddělení.....	21
5. oddělení.....	21
6. oddělení.....	22
7. oddělení.....	22
8. oddělení.....	22
9. samostatná skupina.....	23
10. samostatná skupina.....	23
11. oddělení.....	24
12. oddělení.....	24
13. oddělení.....	25
14. oddělení.....	25
15. oddělení.....	26
16. oddělení.....	26
17. samostatná skupina.....	27
18. oddělení.....	27
Informační úsek.....	28
23. oddělení.....	29
24. oddělení.....	30
25. oddělení.....	31
26. oddělení.....	32
Vývojové technické středisko 07.....	32
Vývojové technické středisko 08.....	32
Politické oddělení.....	33
78. radiové středisko zvláštního určení.....	34
Spojovací uzel Zpravodajské správy Generálního štábu.....	35
Další zpravodajské jednotky v rámci ČSLA.....	35
Zpravodajská správa Západního vojenského okruhu.....	36
7. radiotechnická brigáda zvláštního určení.....	37
22. výsadkový pluk speciálního určení.....	37
Závěr.....	39
Prameny a literatura.....	41
Přílohy	44

Úvod

Zpravodajství a zpravodajské služby jsou staré jako lidstvo samo. Každý vládce, či náčelník vždy potřeboval ke svému rozhodování informace, díky kterým mohl mít taktickou převahu na bojišti. Zpravodajské služby byly u všeho podstatného, co se kdy v dějinách přihodilo a vždy byly zahaleny tajemstvím. Ve dvacátém století zpravodajci zachránili miliony životů a pomohli vyhrát nejednu válku.

V první polovině dvacátého století má kořeny zpravodajská služba, jejíž struktura je tématem této práce. 2. oddělení Hlavního Štábu Ministerstva národní obrany bylo první vojenskou zpravodajskou složkou samostatného Československa. Jeho kořeny spadají do Rakousko - Uherské policie. V průběhu první republiky se 2. oddělení přetransformovalo, z původně malé skupiny zaměřené především na obranné zpravodajství, v celek, který dokázal čelit německému Abwehru a zajišťovat Hlavnímu štábu vysokou informovanost. O kvalitách československých zpravodajců hovoří fakt, že mnoho z nich zůstalo v odboji až do konce války a byly ve spojení se svým exilovým ústředím v Londýně. Po válce se 2. oddělení vrátilo ke schématu první republiky, ovšem únor 1948 nastolil jiný směr. Paralyzující čistky přetransformovaly rozvědku podle sovětského vzoru. Po celá šedesátá léta odváděla, v padesátých letech přejmenovaná, Zpravodajská správa Generálního štábu (ZS/GŠ) byla velmi spolehlivou a oceňovanou zpravodajskou složkou v rámci celé Varšavské smlouvy. Prameny k 70. a části 80. let jsou ve velmi špatném stavu. Na základě paralel a náznaků v některých pramenech lze ovšem nastínit pravděpodobný vývoj: Další vlna čistek, tentokrát po srpnu 1968, zřejmě zasáhla rozvědku opět velmi tvrdě, byť ji neparalyzovala tak, jako v letech padesátých. Léta sedmdesátá byla ve znamení normalizace a reforem v armádě. V 80. letech měla rozvědku již opět dostatek spolehlivého personálu k provádění zpravodajské činnosti, kterou pozastavila až hluboko po listopadových událostech.

Tématem této práce je rozkrytí organizace ZS/GŠ v osmdesátých letech. Jedná se o první sondu do tohoto tématu vůbec. Nad rámec tématu bylo nutné zpracovat ještě stručnou organizaci dalších zpravodajských jednotek Československé lidové armády (ČSLA) a to především Zpravodajské správy Západního vojenského okruhu, podřízených vojskových útvarů a stručně i Vojenské kontrarozvědky. Toto rozšíření přispěje k pochopení ZS/GŠ v kontextu dobových bezpečnostních a zpravodajských složek Československé socialistické republiky (ČSSR).

Zpravodajská správa Generálního štábu byla jedinou zpravodajskou složkou ČSSR, která nebyla řízena Ministerstvem vnitra. Neměla ve svých fondech (které byly zveřejněny až více jak deset let po Sametové revoluci) žádné materiály týkající se spolupracujících Československých občanů. Proto je pro badatele a tisk velmi nezajímavou a tudíž neznámou. Fondy ZS/GŠ byly odtajněny poměrně nedávno a nejsou ještě ani zinventarizovány. Některé dokumenty nebyly dosud ani otevřeny.

Cílem této práce je nástin schématu složení ZS/GŠ, především v letech osmdesátých. Práce na toto téma zatím neexistuje. Studie, které vyšly na toto téma¹, jsou zaměřeny na 50. a 60. léta a jejich hlavním problémem je, že všechny vychází především z jediného patnáctistránkového dokumentu, vydaného samotnou ZS/GŠ.² 50. až 70. léta jsou v této studii pouze shrnuta z dostupné literatury a pramenů, ovšem hlavní část studie vychází z mnohem většího množství pramenů a literatury. Studie se zabývá postupným nástinem organizace ZS/GŠ. První část je věnována nástinu problematiky zpravodajství a stručné historii ZS/GŠ od první republiky až po léta osmdesátá. Samotná výzkumná část se zabývá jak úkoly a činnostmi ZS/GŠ, tak samotnou organizací. Hlavní část výzkumu je zaměřena na popis jednotlivých oddělení ZS/GŠ, jejich úkoly, početní stavy, místo v hierarchii atd. V kapitole doplňující ZS/GŠ do kontextu ČSLA je věnováno nejvíce prostoru zpravodajským útvarům na taktické úrovni, spadajícím pod Západní vojenský okruh.

---

1 viz kapitola „Prameny a literatura k Zpravodajské správě Generálního štábu“

2 VÚA - VHA Praha, f. MNO/sekr. min. 1968, sig. 31/1-4, Vývoj zpravodajské služby od roku 1919-1968.

Prameny a literatura k Zpravodajské správě Generálního štábu

Prameny, na kterých tato práce staví, jsou jak z fondu ZS/GŠ, tak z fondu Vojenské kontrarozvědky (VKR). Oba fondy jsou uloženy v Archivu bezpečnostních složek. První typ pramenů z fondu ZS/GŠ je organizačního charakteru. Tyto materiály lze považovat za velmi objektivní. Pokud by nebyla jasně definována organizace, rozdělení činností a posloupnosti velení, mohl by nastat zmatek a konflikty mezi jednotlivými odděleními. Druhý typ pramenů z fondu ZS/GŠ reflektuje historii ZS/GŠ. S tímto typem pramenů je obecně nutné pracovat velmi obezřetně, ovšem vzhledem k druhu informací (popis organizace), který je z těchto pramenů extrahován, není obezřetnost na místě. Tento materiál je prakticky totožný (jedná se o pracovní verzi) s pramenem, ze kterého vychází Jan Štaigl.³ Z fondu VKR jsou použity dokumenty, které vedla VKR na ZS/GŠ. Tyto dokumenty byly až policejního charakteru, s častým politickým podtextem. Zde byl nutný kritický pohled na prameny, ale opět druh požadovaných informací nevyžaduje nejvyšší obezřetnost. ZS/GŠ i VKR měly zájem na přesných a pravdivých informacích (přece jen se jednalo o interní dokumenty). Vzhledem k tomu, že práce by měla být stručně popisnou a nikoliv hodnotící, je možné považovat tyto prameny za velmi objektivní.

Žádná literatura se čistě organizací ZS/GŠ nezabývá, s výjimkou studie Jana Štaigla. Tato studie ovšem pojednává o organizaci ZS/GŠ v letech 1945-67. Další knihou, která se o ZS/GŠ zmiňuje, je autobiografie Františka Vojtáska⁴. Ovšem opět se zabývá Zpravodajskou správou pouze do roku 1976. Navíc se jedná čistě o paměti. Zajímavější kapitolou této knihy, je kapitola Na obě strany, jejímž autorem je Jiří Žáček. Bohužel nezasahuje dále než do druhé poloviny sedmdesátých let, ale využívá většího množství pramenů než Jan Štaigl (mimo jiné jsou zde materiály o spolupráci vojenské a civilní rozvědky, dále krátký nástin situace na rezidenturách). Autobiografie Miroslava Vacka⁵ pojednává spíše o jeho službě na Generálním štábu. Pár zmínek o ZS/GŠ lze sice nalézt, ale nic konkrétního.

Heslovité odkazy v jednotlivých slovnících a studiích⁶, jsou spíše informativního charakteru, nejvíce snad obsahuje Roewerův slovník, ovšem opět jde pouze o shrnutí let 1945-67 s odkazem na stejný pramen, který využíval Štaigl. Internetové zdroje jsou použity jako pomocné, pokud nebylo možno dostat se k primárním pramenům (typicky prameny uložené ve Správním archivu Armády České republiky, případně zatopené, nebo ještě nezpřístupněné fondy).

3 ŠTAIGL, J.: *Organizacia a hlavné smery činnosti čs. vojenského výzvedného spravodajstva (rozvedky) v rokoch 1945-1967*. HaV 2/2001.

4 VOJTÁSEK, F., ŽÁČEK, P.: *Francouzský krtek*. Cheb 2003.

5 VACEK, M.: *Generál studené války*. Praha 2004.

6 CHURAN, M.: *Encyklopedie špionáže : ze zákulisí tajných služeb, zejména Státní bezpečnosti*. Praha 2000. ROEWER, H., SCHÄFER, S., UHL, M.: *Encyklopedie tajných služeb ve 20. století*. Praha 2006. DVOŘÁČKOVÁ, J.: *Státní bezpečnost v letech 1945-1953 (organizační vývoj zpravodajských a státně bezpečnostních složek)*. Praha 2007.

Zpravodajství

Zpravodajství je možno definovat, dle dobových vojenských směrnic, jako souhrn činností, zařízení a opatření k získávání zpráv a vědomostí o důležitých událostech, skutečnostech a opatřeních.⁷

K úplnosti je nutné doplnit, že tyto zprávy a vědomosti jsou získávány obecně o veškerém dění a to nejen aktuálně podstatném a nejen o aktuálních nepřítelích. Samozřejmě aktuálnímu dění je přikládána nejvyšší důležitost.

Počátky zpravodajství lze vysledovat již ve Starém zákoně.⁸ Také Mistr Sun⁹ se zmiňuje o teoriích špionáže a nutnosti vedení rozsáhlé sítě agentů. Na každém panovnickém dvoře existovala zpravodajská služba - bez informací se nelze rozhodovat. V průběhu třicetileté války se rozvinula potřeba profesionálních, vyškolených agentů a tito agenti začali být vybíráni z absolventů prestižních univerzit. Osmnácté století nastolilo první dělení a to na vnitřní a vnější zpravodajské služby. Na dvoře Fridricha II. Velikého se poprvé stala zpravodajská služba nedílnou součástí hlavního štábu armády. Do první světové války vstoupila většina států zpravodajsky nepřipravená, což mělo za následek nejedno selhání. Ponaučení si státy z Velké války odnesly, a proto v meziválečném období byly budovány agenturní sítě. Druhá světová válka se již nesla ve znamení bojů mezi zpravodajskými službami. Zlatý věk zpravodajských služeb ovšem nastolila Studená válka. Tuto válku-neválku nepřetržitě vedly především zpravodajské služby na obou stranách Železné opony.¹⁰

Zpravodajské služby lze dělit podle: hlavního pole zájmu, směru působnosti a metod sběru informací. Podle hlavního pole zájmu můžeme členit zpravodajské služby na vojenské nebo civilní. Vojenské služby se zabývají obranyschopností, obranným průmyslem, vojenskými záležitostmi (připravenost, počty, vyzbrojenost). Civilní služby se zabývají celou škálou problematik politických, bezpečnostních a ekonomických, tedy všech, vyjma právě těch vojenských. Dle směru působnosti lze dělit na služby s vnitřní (kontrarozvědné, defenzivní) a vnější působností (rozvědné, ofenzivní). Služby s vnitřní působností mají za úkol získávat, vyhodnocovat a porovnávat informace důležité pro vnitřní bezpečnost státu. Služby s vnější působností mají za úkol získávání informací o vnějším nepříteli (povětšinou cizích státech).

Dělení dle metody sběru informací není příliš obvyklé, ovšem mohlo by se jednat například o zpravodajskou službu výlučně zaměřenou na radiový odposlech.¹¹

Tato tři dělení lze shrnout do 4 základních typů zpravodajských služeb (přičemž každá z nich se

7 DVORÁČKOVÁ, J.: *Státní bezpečnost v letech 1945-1953 (organizační vývoj zpravodajských a státně bezpečnostních složek)*. Praha 2007, s. 13-15.

8 Ke zpravodajství ve starověku: DVORNÍK, F.: *Počátky zpravodajských služeb*. Praha 2001.

9 MISTR SUN: *O válečném umění*. Praha 2008.

10 GOETZ, P. W. (Ed.): *Encyclopædia Britannica*. Chicago 1991, svazek 21, s. 717-719.

11 Výkladový slovník, UZSI (Úřad pro zahraniční styky a informace): <http://www.uzsi.cz/cz/vykladovy-slovník.html> [cit. 14. května 2010].

dále dělí dle metody sběru informací):

- Civilní vnitřní zpravodajství (civilní kontrarozvědka)
- Civilní vnější zpravodajství (civilní rozvědka)
- Vojenské vnitřní zpravodajství (vojenská kontrarozvědka)
- Vojenské vnější zpravodajství (vojenská rozvědka)

Není pravidlem, aby měly zpravodajské služby i svoji výkonnou (represivní) část, ovšem je to poměrně běžný úkaz. U totalitních režimů bývá represivní část kontrarozvědných složek mnohem větší než u režimů demokratických.

Vojenské vnější zpravodajství, kterým se zabývá tato práce, lze dále ještě dělit na dvě úrovně. A to úroveň strategickou a úroveň taktickou (operační).¹² Strategická úroveň se zabývá sběrem informací na úrovni národní politiky (obrný průmysl, politické směry jednotlivých zemí...), taktická na úrovni potřeb velitelů armád (síla protivníka, rozmístění...).

Obě úrovně využívají několik metod sběru informací: sledování (pomocí optických přístrojů), radiový odposlech (odposlech radiostanic, telefonů), studium materiálů (nejen zpracovávání tištěného materiálu, ale i studium nepřátelské techniky), nasazování agentů, akustické odposlouchávání (sonary u námořních základen) a měření radiace (zjišťování polohy strategických jaderných zařízení).¹³

Pro úplný nástin zpravodajských služeb v Československé socialistické republice (ČSSR), je nutné přiřadit ke čtyřem základním typům zpravodajských služeb i konkrétní názvy. Nelze si nevšimnout, že s výjimkou vojenské rozvědky, byly všechny zpravodajské služby ČSSR, řízeny ministerstvem vnitra, což je jeden z typických znaků totalitních režimů. Není účelem mapovat vývoj názvů jednotlivých institucí v průběhu bezmála čtyřiceti let jejich existence, jde pouze o nástin situace¹⁴:

- I., II. a III. odbor Hlavní správy Státní Bezpečnosti - civilní kontrarozvědka
- I. správa Ministerstva Vnitra - civilní rozvědka
- VI. správa Ministerstva Vnitra - vojenská kontrarozvědka
- Zpravodajská správa Generálního štábu (ZS/GŠ) a později i Zpravodajská správa Západního vojenského okruhu (ZS ZVO) - vojenská rozvědka

---

12 CHURAN, M.: *Encyklopedie špionáže : ze zákulisí tajných služeb, zejména Státní bezpečnosti*. Praha 2000, s. 388.

13 Intelligence (military) -- Britannica Online Encyclopedia:
<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/289765/intelligence> [cit. 14. května 2010].

14 DVOŘÁČKOVÁ, J.: *Státní bezpečnost v letech 1945-1953 (organizační vývoj zpravodajských a státně bezpečnostních složek)*. Praha 2007, s. 13-15.

Vývoj vojenského zpravodajství v Československu

Organizační vývoj vojenského zpravodajství byl do roku 1967 již zpracován¹⁵ a jeho autor vycházel ze stejných pramenů, ze kterých vychází tato kapitola. Proto tato kapitola bude koncipována pouze jako souhrnná, s odkazem na již vydaný článek. V Přílohách lze nalézt schéma vývoje mezi léty 1919-1967.

1919-1939

Po první světové válce vzniká, na základech bývalého útvaru vojenské policie Rakouska-Uherska, 2. oddělení Hlavního Štábu Ministerstva národní obrany. 2. oddělení bylo relativně samostatnou součástí MNO, se vzorem ve francouzské vojenské zpravodajské službě. Úkoly tohoto oddělení byly především defenzivního charakteru (vyvíjení kontrarozvědné činnosti proti cizím zpravodajským službám, sledování hnutí, ovlivňujících armádu atd.). Ofenzivní činností se ale 2. oddělení také zabývalo. Dále mohlo oddělení vysílat vojenské atašé do ciziny a zasahovat do jakýchkoliv věcí povahy vojenské, projednávaných v zahraničí. 2. oddělení byl jediným orgánem, který mohl řešit a podílet se na tvorbě zahraniční politiky v oblasti vojensko-politické.

V důsledku fašizace střední Evropy byly zvyšovány požadavky na zpravodajské služby. Byly vytvořeny nové složky a ústředny tak, že byl kladen vyšší důraz na agenturní činnost v terénu. Nová agenturní střediska byla vytvořena v pohraničí, a ta zajišťovala ofenzivní činnost proti Německu. Období druhé poloviny třicátých let bylo ve znamení blížící se války, na kterou se Československá armáda a její zpravodajství připravovala s vysokým nasazením. V důsledku těchto příprav se reorganizovala samotná armáda a rozvědka ji následovala. Zvýšená pravděpodobnost střetu s Německem a Maďarskem vyústila v nové pojetí operativní činnosti. 2. oddělení se začalo specializovat na taktické zpravodajství a strategické přenechalo jiným složkám.¹⁶ Počet ofenzivních pátracích skupin v pohraničí narůstal úměrně blížícímu se nebezpečí, a také byli častěji vysíláni vojenští atašé do zahraničí. Defenzivní sekce se především snažila potírat činnost Německých a Maďarských rozvědek na území ČSR.

1939-1945

Den před okupací ČSR emigrovala jedenáctičlenná skupina 2. oddělení hlavního štábu MNO do Londýna.¹⁷ Odtud se snaží pokračovat ve zpravodajské činnosti. Část příslušníků zůstala v domácím odboji a zbytek přešel do Polska. Ti, kteří zůstali v odboji, byli z velké části zlikvidováni Gestapem a zbytek pokračuje v činnosti až do konce války.

¹⁵ ŠTAIGL, J.: *Organizacia a hlavné smery činnosti čs. vojenského výzvedného spravodajstva (rozvedky) v rokoch 1945-1967*. HaV 2/2001, s. 410-436.

¹⁶ ABS, f. E, svazek č. 115, balík č. 162. Vývoj zpravodajských služeb.

¹⁷ ABS, f. E, svazek č. 115, balík č. 162. Vývoj zpravodajských služeb od roku 1919-1968.

Po porážce Francie se přemísťuje MNO do Londýna, kde je znovu budováno 2. oddělení hlavního štábu. Během 2. světové války oddělení provádí zpravodajskou činnost, řídí diverzní akce, má spojení s domácím odbojem a sdílí informace se spojeneckými rozvědkami.

1945-1948

Po osvobození se znovu obnovuje 2. oddělení hlšt. na našem území. Struktura i kompetence jsou velmi podobné těm předválečným. Zájmové prostory jsou západní státy (území po válce ještě okupovaná spojeneckými armádami), Rumunsko, Maďarsko a Polsko. V letech předúnorových měla vojenská rozvědka mnohem širší pravomoci než v padesátých letech. Krom tradičních úkolů přibýlo i civilní zpravodajství na území Německa a pravomoci byly rozšířeny na vlastním území, skoro až na úroveň civilní a vojenské kontrarozvědky (ovšem bez represivní části), což mělo za následek mnoho sporů mezi jednotlivými složkami. Zájmové prostory se postupně transformují a je z nich odebráno Maďarsko a Polsko. Naopak je činnost ústředěna zaměřena na západní armády v Německu.

1948-1980

Po únoru 1948 následuje období kádrových změn, což má za následek úplné ochromení vojenské rozvědky počátkem 50. let (příslušníků byl v těchto letech poloviční počet, než při vzniku vojenského zpravodajství po první světové válce). Díky těmto „podstavům“ a změnám v zájmových oblastech nastal přesun k centralizované rozvědné činnosti. Vojenské rozvědky jsou odebrány kontrarozvědné pravomoce. Celková reorganizace ovšem reálně končí až hluboko v padesátých letech. V této době mělo přednost budování kontrarozvědky (což je typický jev pro totalitní stát). V průběhu padesátých let se vojenská rozvědka přejmenovala z 2. oddělení hlšt. na Zpravodajskou správu Generálního štábu a začala být budována po vzoru sovětské GRU. Budováním československé armády podle vzoru sovětského a na základě zkušeností z 2. světové války, byla poznamenána činnost a organizační struktura vojenské rozvědky. Jejím hlavním úkolem, především od zavedení jaderných zbraní, bylo včasné odhalení příznaků napadení a rychlé předání informací.¹⁸ Celý tento reorganizační vír značně poznamenal kvalitu ZS/GŠ, protože odešli zkušení pracovníci a byli nahrazeni nováčky, bez znalosti jazyků a zpravodajských zkušeností.¹⁹ Sice byla snaha okamžitě posílat nové příslušníky na jazykové kurzy a doškoloval je, ovšem i tak nebylo možné nahradit úbytek počátku padesátých let.

V průběhu padesátých let se některé sekce ZS/GŠ rušily, či dlouho neobsazovaly. V tomto období začínala narůstat důležitost radiového odposlechu a pod ZS/GŠ spadal prapor specializovaný na

18 VÚA - VHA Praha, f. MNO/sekr. min. 1968, sig. 31/1-4, Vývoj zpravodajské služby od roku 1919-1968.

19 Ovšem již ke konci 60. let se ZS/GŠ podílela z 55 % na získaných zprávách I. kategorie (zprávy vysoké důležitosti), dodávaných všemi státy Varšavské smlouvy, což dosvědčuje velký pokrok, který byl učiněn v 60. letech. ROEWER, H., SCHÄFER, S., UHL, M.: *Encyklopedie tajných služeb ve 20. století*. Praha 2006, s. 520-521.

tento druh zpravodajství.²⁰ V těchto letech zcela upadala studijní (vyhodnocovací) složka ZS/GŠ a armáda často o nepříteli nebyla vůbec informována. Situace se lepšila až ke konci 50. let. Počátek šedesátých let se nesl ve znamení velkých změn a velké reorganizace. Byla znovu obnovena nepřetržitá sledování, armáda začala dostávat pravidelná hlášení a pod ZS/GŠ byl vytvořen útvar vojskového průzkumu.²¹ Kvůli reorganizačním změnám nebylo možné v 50. letech udržet tempo se západem a proto vzniká specializované středisko VTS-08, které mělo za úkol vývoj a zavádění nové radiové techniky.²² Pomocí této techniky bylo získáváno čím dál tím větší množství zpráv. V roce 1967 byla provedena další reorganizace, která ovšem neměla dlouhého trvání. Od roku 1968 začala v ČSLA, a v celé ČSSR, probíhat normalizace. Neměla tak prudký nástup jako v civilních sférách. Armádu bylo potřeba udržet bojeschopnou, proto velké množství důstojníků, kteří nebyli politicky spolehliví, zůstalo ve svých funkcích ještě řadu let. Tento postup byl jakýmsi poučením z čistek v padesátých letech. Vzhledem k velkému množství mimořádných událostí a zběhnutí, v tomto období bylo prováděno velmi mnoho inspekcí a kontrol. Dále byly prováděny procesy s vybranými důstojníky, na zastrašení ostatních. Postupně byli propouštěni všichni nespolehliví důstojníci (případně jim nebyla vydána nová legitimace člena KSČ a byli odstaveni na vedlejší kolej). Tato výměna kádrů měla velmi podobný účinek jako čistky v padesátých letech. Armáda přišla o velké množství kvalifikovaných důstojníků a obecně by se dalo mluvit o poklesu vzdělanosti a odbornosti důstojnického sboru, který trval až do pádu režimu.²³ K ZS/GŠ v 70. letech je v literatuře minimum zmínek. Část Vojtáskovy knihy²⁴ věnovaná tomuto období se věnuje spíše jeho činnosti rezidenta ve Francii a o organizačních změnách na ZS/GŠ nic nepíše. Snad jedinou zajímavou informací je část o kádrových posudcích po roce 1968. Dá se předpokládat, že situace byla na ZS/GŠ stejná jako v celé ČSLA (šlo by ji přirovnat k situaci ZS/GŠ v padesátých letech). Čistky ovšem zřejmě přicházely postupně, aby nebyla snížena výkonnost rozvědky. Ve fondu ZS/GŠ se zatím nepodařilo nalézt souhrnné dokumenty, na kterých ostatně staví i tato práce, které by pojednávali o organizační struktuře ZS/GŠ v sedmdesátých letech. Z náznaků je možné odvodit, že v první polovině sedmdesátých let byla provedena velká reorganizace ZS/GŠ a její výsledek byl strukturálně velmi podobný stavu let osmdesátých. Ovšem vše jsou jen spekulace na základě dostupných informací (kterých není mnoho). Studií o organizaci ZS/GŠ v sedmdesátých letech je teprve nutné zpracovat.

20 Více informací o tomto praporu viz kapitola 7. radiotechnická brigáda zvláštního určení a její poznámkový aparát, týkající se přímo 55. radiového praporu.

21 Více informací o tomto praporu viz kapitola 22. výsadkový pluk speciálního určení a její poznámkový aparát, týkající se přímo 7. výsadkového pluku zvláštního určení.

22 ABS, f. E, svazek č. 115, balík č. 162. Vývoj zpravodajských služeb od roku 1919-1968.

23 CHRASTIL, S.: *Normalizace československé armády na počátku 70.let*. Brno: Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, 2000. 217.s. Disertační práce.

24 VOJTÁSEK, F., ŽÁČEK, P.: *Francouzský krtek*. Cheb 2003.

Vojenské zpravodajství ČSLA v osmdesátých letech

Vojenským zpravodajstvím se v osmdesátých letech zabývaly dvě složky Československé lidové armády (ČSLA). První byla výše zmiňovaná Zpravodajská správa Generálního štábu, druhou Zpravodajská správa Západního vojenského okruhu (ZS ZVO). Obě byly podřízeny náčelníkovi Generálního štábu, 1. zástupci ministra národní obrany. Oběma byly podřízeny podobné útvary, obě zpravodajské správy sdílely některé vybavení a lidské zdroje. Jediný markantnější rozdíl byl v tom, že ZS ZVO neměla své agenty v zahraničí. Důvodů pro toto dělení mohlo být více, ovšem nejpravděpodobnější variantou se jeví, že v době války měla ZS/GŠ zajišťovat strategické informace a ZS ZVO taktické informace. Odpovídala by tomu struktura obou zpravodajských správ. Ovšem v době míru se jejich činnost překrývala a existence obou složek znamenala pro ČSLA zvýšené náklady.

Ač období osmdesátých let bylo již poznamenáno uvolněním atmosféry na obou stranách železné opony a armáda se začínala potýkat s finančními problémy (jako celý stát), i tak vojenské zpravodajství bylo pro GŠ stále prioritou a zdrojem cenných informací.

Zpravodajskou službou, která se přímo dotýkala činnosti ZS/GŠ byla Vojenská kontrarozvědka (VKR). Měla jako hlavní úkol nikoliv sledování činnosti cizích rozvědek na našem území, ale především sledování armády samotné. Z tohoto důvodu nebyla VKR podřízena Generálnímu štábu, ale Ministerstvu vnitra. VKR zřejmě dokázala nepřímo řídit dění na ZS/GŠ, a to díky síti důvěníků (na každém oddělení jich bylo několik) a především díky tomu, že sepisovala posudky. 1. odbor 3. správy SNB, který měl na starost ZS/GŠ, dovedl zakázat výjezd agenta do zahraničí, pozastavit jeho služební postup, či jej dokonce nechat propustit z armády. V případě přestupků navrhoval 1. odbor i kázeňské potrestání. Další z pravomocí, kterou VKR vládla, byly prověrky na jednotlivých úsecích ZS/GŠ. Tyto páky mohly být mocným nástrojem v rukou VKR. Není jisté, nakolik si byli příslušníci ZS/GŠ vědomi, že jsou v podstatě řízeni kontrarozvědkou a nakolik si uvědomovali kontrolu. Zřejmě ji brali již za samozřejmou. Tyto otázky by mohly být zodpovězeny nahlédnutím a analýzou do osobních spisů jednotlivých důvěníků VKR na ZS/GŠ.

Zpravodajská správa Generálního štábu

Zpravodajská správa GŠ byla hlavní ofenzivní vojenskou zpravodajskou institucí v ČSSR. Nebyla organizována pod ministerstvem vnitra (ačkoliv důvěníků kontrarozvědky bylo na ZS/GŠ mnoho). V 80. letech byla ZS/GŠ velmi rozsáhlou institucí. Oficiálně u zpravodajské správy sloužilo pár desítek lidí²⁵, ovšem při započtení zakryté části (248. provozní prapor) a připočtení podřízených útvarů se počty vyšplhají k 1800 příslušníkům.²⁶

25 Forum.CSLA.cz - Zpravodajská správa generálního štábu ČSLA: <http://forum.csla.cz/forums/thread/403.aspx> [cit. 14. května 2010].

26 Archiv bezpečnostních složek, fond I (Vojenská kontrarozvědka), objektový svazek B909, krabice č.1, Objektový

Šlo o jeden z nejelitnějších útvarů ČSLA. Tomu také odpovídala pozornost, věnovaná ZS/GŠ vojenskou kontrarozvědkou. Každý příslušník musel projít prověrkami, naprostá většina byla nositeli státního tajemství. Je prakticky nemyslitelné, aby se příslušníkem ZS/GŠ stal někdo nespolehlivý - v dobovém slova smyslu (byť jen v rámci základní vojenské služby). Bohužel nejsou k dispozici prameny, ale dá se předpokládat, že procento členů KSČ v rámci ZS/GŠ bylo mnohem vyšší než na jiných útvarech ČSLA. Mnoho příslušníků zpravodajské správy vyjíždělo v rámci služby do zahraničí a tam byli neustále pod drobnohledem nadřízených. Ihned po skončení zahraniční mise byli prověřováni kontrarozvědkou. Tento neustálý dohled a prověřování, jak ze strany kontrarozvědky, tak ze strany Zpravodajské správy, zaručoval, že příslušníci ZS/GŠ byli spolehlivým a efektivním nástrojem v rukou Generálního štábu.

Ovšem jakkoliv se kontrarozvědka snažila dohlížet na zpravodajce, nezabránila mnoha zběhnutím, provalům, či lidským chybám²⁷. Ačkoliv by se mohlo zdát, že tato instituce byla plná neomylných inteligentních profesionálů, nebylo tomu úplně tak. Je potřeba brát v potaz to, že šlo o státní instituci, což samo o sobě snižuje efektivnost. Navíc všeobecná úroveň armády a armádních důstojníků nebyla valná. Šlo o léty zdegenerovaný systém plný byrokracie, kde byl nedostatek schopných lidí řešen snižováním nároků. Do tohoto systému spadala ZS/GŠ a z něj si vybírala své příslušníky.

Úkoly a určení

ZS/GŠ byla orgánem Generálního štábu pro řízení vojenského zpravodajství. Měla jako jediná složka státního aparátu pravomoc vydávat zpravodajské informace o cizích armádách. Jejím cílem bylo včasné informování Generálního štábu o všem, co mělo, či mohlo mít vliv na obranu ČSSR a jejich spojenců. V čele ZS/GŠ byl náčelník Zpravodajské správy - zástupce náčelníka Generálního štábu, který byl podřízen náčelníkovi Generálního štábu, 1. zástupci ministra národní obrany. Náčelník ZS/GŠ odpovídal za získávání informací, rozvoj vojenského zpravodajství, organizační výstavbu, odborné řízení a zabezpečení zpravodajských a průzkumných orgánů ČSLA. Dále bylo v jeho pravomoci řízení vojenských leteckých přidělců.²⁸

Mezi hlavní činnosti ZS/GŠ patřilo získávání a vyhodnocování zpráv o pravděpodobném nepříteli (úroveň bojové připravenosti, jeho plány atd.). Na základě těchto zpráv ZS/GŠ vypracovávala analýzy (rozbory vojensko-politické, vojensko-ekonomické situace, především ve státech NATO)

---

svazek ZS/GŠ - statická část.

27 Jako příklady by šlo uvést: příslušník 1. oddělení mjr. Sláma, který byl odsouzen za ztrátu písemností „přísně tajné“, noční výtržnosti mjr. Vohralíka v Londýně, či krádež dlaždiček v obchodním domě v Londýně, kterou měl na svědomí mjr. Novák. Nejedená se o velké přestupky, viníci byli většinou jen pokáráni a přesunuti na jinou pozici, ale jedná se o celkem vhodnou ilustraci lidské stránky příslušníků ZS/GŠ. ABS, f. I, obj. sv. B909, krab. č.1, II Informace velitelským a politickým orgánům - statická část. ABS, f. I, obj. sv. B909, krab. č.1, XII Statická část - 1., 3. a 25. oddělení.

28 ABS, f. I, obj. sv. B909, krab. č.1, Objektový svazek ZS/GŠ - statická část, Prozatimní působnosti zpravodajské správy GŠ ČSLA v míru, s. 3-5.

pro potřeby obranného systému ČSSR. Podle pokynů náčelníka GŠ prováděla ZS/GŠ distribuci zpravodajských informací jednotlivým stupňům velení. Podklady pro tyto zprávy získávala ZS/GŠ ze své sítě rezidentur, od vojenských leteckých přidělců a pátračů v terénu. Na základě dlouhodobých analýz zpráv o pravděpodobném nepříteli se provádělo plánování rozvoje vojenského zpravodajství, mobilizačního rozvinutí a vybavování zpravodajských útvarů. ZS/GŠ řídila výzkum a vývoj speciální průzkumné a zpravodajské techniky, kterou byly poté vybavovány příslušné útvary ČSLA. Výcvik příslušníků si Zpravodajská správa prováděla sama prostřednictvím specializovaných pracovišť. Stejně tak si ZS/GŠ zabezpečovala samostatné spojení v rámci jednotlivých oddělení, které bylo nezávislé na komunikačních sítích jiných složek.

Organizační schéma

Zpravodajská správa Generálního štábu, včetně zakryté části - 248. Provozní prapor (krycí název VÚ 1313 Praha a VÚ 4438 Praha).

Náčelník Zpravodajské správy GŠ

- 8. oddělení - *Tajná spisovna*
- 15. oddělení *kádrové*
- 10. samostatná skupina *zahraničních styků*
- **Zástupce náčelníka pro věci politické**
  - Politické oddělení
- **Zástupce náčelníka**
  - Štáb Zpravodajské správy
  - 5. oddělení *radiového a radiotechnického průzkumu*
    - 78. radiové středisko zvláštního určení
  - 6. oddělení *spojovací*
    - Spojovací uzel
  - 7. oddělení *luštitelské*
  - 11. oddělení *finanční*
  - 16. oddělení *vševojskového průzkumu a plánování*
  - 18. oddělení *šifrové služby*
- **Zástupce náčelníka pro agenturní průzkum**
  - štáb Hlavního ústředí
  - 1. oddělení *operačního agenturního průzkumu*

- 2. oddělení *strategického agenturního průzkumu*
- 3. oddělení *speciálního zabezpečení agenturní činnosti*
  - Vývojové technické středisko 07
- 4. oddělení *legalizace a přípravy*
- 17. samostatná skupina *ochrany pracovišť*
- 23. oddělení *strategického agenturního průzkumu pro Dálný východ*
- 25. oddělení *strategického agenturního průzkumu blízkého dosahu*
- 26. oddělení - *Zpravodajský institut*
- **Náčelník informačního úseku - zástupce náčelníka**
  - velitelství informačního úseku
  - 19. oddělení *operačně taktické a technické informace*
  - 20. oddělení *strategické informace*
  - 21. samostatné oddělení - *Zpravodajské středisko*
  - 22. samostatné oddělení *studijní, vydavatelské a racionalizace*
  - 24. oddělení - *Projekčně výpočetní středisko*
- **Zástupce náčelníka pro materiálně technického zabezpečení**
  - 9. samostatná skupina - *Ošetrovna*
  - 12. oddělení *technického rozvoje*
  - 13. oddělení *materiálního a zdravotnického zabezpečení*
  - 14. oddělení *automobilní*
  - Vývojové technické středisko 08

Toto schéma lze s jistotou datovat do roku 1985, ovšem podle všeho takto vypadala ZS/GŠ celá 80. léta a zřejmě většinu 70. let.

Armáda je těžkopádný kolos, který provádí reformy až po uplynutí dekády, či dvou. V polovině 70. let byla provedena velká armádní reforma a další velká se plánovala na počátek 90. let (tato reforma nakonec proběhla zcela jinak, než soudruzi plánovali).

V pramenech z poloviny let osmdesátých, není ani jedna zmínka (formou hodnocení či poznámky o nenaplněných stavech) o nedávno proběhlé reformě, proto je oprávněné se domnívat, že předešlá reforma ZS/GŠ opravdu proběhla v letech sedmdesátých, společně s reformou armádní a další byla teprve plánována.

Komplexní grafickou podobu organizace ZS/GŠ v 80. letech se nepodařilo v pramenech nalézt, proto toto organizační schéma vzniklo na základě popisu hierarchií jednotlivých oddělení, v rámci studovaných dokumentů.

Popis pracovišť

ZS/GŠ byla velmi strukturovanou organizací s desítkami samostatných pracovišť a se složitou hierarchií. Většina pracovišť na území ČSSR sídlila v Praze. Pro pochopení organizační struktury Zpravodajské správy je nutné věnovat se každému pracovišti individuálně, popsat jeho přesnou činnost a mnoho dalších detailů.

Hlavní ústředí

V jeho čele stál zástupce náčelníka pro agenturní průzkum. Hlavní ústředí zpravodajské správy generálního štábu bylo řídicím orgánem agenturního průzkumu a bylo podřízeno přímo náčelníku ZS/GŠ.

Úkoly hlavního ústředí byly především řízení provádění agenturního průzkumu jednotlivých oddělení, rozpracovávání koncepce agenturního průzkumu, zajišťování ochrany a obrany jednotlivých pracovišť (zajišťovala 17. samostatná skupina), provádění rozborů ochrany pracovníků a pracovišť, skrze rušící a průzkumnou techniku chrání zpravodajské orgány a vytváří směrnice.²⁹ Pod hlavní ústředí spadal celý agenturní průzkum ZS/GŠ, konkrétně tedy 1., 2., 3., 4., 17., 23. a 25. oddělení. Hlavní ústředí sídlilo na Revoluční 21 v Praze a pracovalo v něm 10 vojáků z povolání.

1. oddělení

Toto oddělení se specializovalo na operační agenturní průzkum. Jeho zájmovým prostorem bylo především Rakousko a Západní Německo, kam také vysílalo tzv. nelegály. Ojediněle byl zájem 1. oddělení i v jiných západních státech (tzv. kapitalistických).

Hlavní činností 1. oddělení bylo především:³⁰

Získávání zpráv o bojové připravenosti jednotek na území NSR a Rakouska (Německých, Amerických, Britských...), řízení operačního agenturního průzkumu, nábor zpravodajských adres na území ČSSR, získávání agentů pro činnost jak v ČSSR, tak i v zahraničí (tito agenti byli verbovani jak z řad československých občanů, tak z cizinců.), výslech zadržených osob ze zahraničí a provádění příprav na válečný stav (zde se jednalo především o vytváření záložní sítě agentů - tzv. spící agenti).

Z 1. oddělení byli doplňováni příslušníci pro 25. oddělení k dlouhodobým výjezdům do

---

29 ABS, f. I, obj. sv. B909, krab. č.1, XII Statická část - 1., 3. a 25. oddělení, s. 7-10.

30 ABS, f. I, obj. sv. B909, krab. č.1, Objektový svazek ZS/GŠ - statická část, Prozatímní působnosti zpravodajské správy GŠ ČSLA v míru, s. 12-13.

„kapitalistických“ zemí. Po skončení úkolu se běžně vraceli na své místo.

Oddělení mělo tři skupiny řízené přímo náčelníkem oddělení, který byl bezprostředně podřízen zástupci náčelníka pro agenturní průzkum.³¹

- Štáb 1. oddělení byl na Ořechovce v Praze (bývalé výzkumné středisko vojenské automobilní techniky).
- 1. skupina byla dislokována v Plzni, v objektu vojenské nemocnice.
- 2. skupina měla sídlo původně v Karlových Varech, budově posádkové správy, s plánovaným přesunem (v roce 1988) 1. i 2. skupiny na nové pracoviště v Plzni na Slovanech.
- 3. skupina byla vytvořena až v roce 1986, sídlila na Ořechovce v Praze a jejím primárním úkolem bylo získávání nelegálů pro práci v zahraničí.

1. Oddělení mělo celkem 35 vojáků z povolání.³²

2. oddělení

Oddělení strategického agenturního průzkumu bylo pověřeno provádět průzkum v USA, Kanadě, Mexiku, Anglii, Itálii, Portugalsku, Španělsku, Švédsku a Japonsku.

Hlavní činností 2. oddělení bylo³³:

Získávání informací o jednotkách nepřítele (dislokace, úkoly, vojenská technika, výcvik), získávání globálních informací o cizích armádách (vojenskopolitický vývoj, nové koncepce boje, vývojové tendence), provádění spolupráce s Ministerstvem vnitra za účelem zabezpečení činnosti, budování a řízení rezidentur v zájmových oblastech a získávání agentů pro svou činnost. Získané informace se předávaly zástupci náčelníka pro agenturní průzkum, jemuž bylo toto oddělení také podřízeno.

Řízení rezidentur se provádělo šifrovaným spojením (obstarávalo 18. oddělení) a osobním stykem s jednotlivými agenty (tzv. pátrači), jak v zájmové oblasti (občas se jako prostředníci využívali kurýři), tak po jejich příjezdu do ČSSR.

Oddělení se dále dělilo na 3 skupiny³⁴:

- 1. skupina řídila činnost rezidentur na území USA, Velké Británie, Kanady a Mexika, prováděla přípravy na dlouhodobé výjezdy a plnila agenturní činnost.

31 ABS, f. I, obj. sv. B909, krab. č.1, XII Statická část - 1., 3. a 25. oddělení, s. 11-12.

32 ABS, f. I, obj. sv. B909, krab. č.1, Objektový svazek ZS/GŠ - statická část.

Všechny tabulkové počty ZS/GŠ, použité v této práci jsou získány z tohoto materiálu. Počty příslušníků ZS/GŠ (jakožto i počty příslušníků na jednotlivých odděleních) uváděné v této práci, je nutno brát s rezervou, protože se jedná o plánované počty. Realita mohla být (a byla) zcela jiná.

33 ABS, f. I, obj. sv. B909, krab. č.1, Objektový svazek ZS/GŠ - statická část, Prozatímní působnosti zpravodajské správy GŠ ČSLA v míru, s. 14-15.

34 ABS, f. I, obj. sv. B909, krab. č.1, XIV Statická část, 2., 14., 18. a 23., oddělení, s. 7-10.

- 2. skupina řídila rezidentury v Itálii, Portugalsku a Španělsku, připravovala agenty na dlouhodobé výjezdy do zájmových oblastí, kteří prováděli samotný průzkum. Rezidentura ve Španělsku byla obsazena z legalizovaných orgánů.³⁵
- 3. skupina se specializovala především na nábor agentů z území ČSSR a řídila agenturní činnost v rezidenturách ve Švédsku a Japonsku.

2. oddělení mělo celkově 71 vojáků z povolání a jednoho občanského zaměstnance.³⁶

3. oddělení

Oddělení speciálního zabezpečení agenturní činnosti se specializovalo na zajišťování dokladové dokumentace, přípravu materiálů pro agenturní práci a na ochranu agenturních akcí před kontrarozvědkami.

Hlavní činností 3. oddělení bylo především získávání zahraničních dokladů, jejich falsifikace, získávání zahraničních „věcí denní potřeby“ - ošacení, bloky, mapy (pro případné vybavení agentů v utajení), vedení archivu ZS/GŠ, vývoj speciální techniky (vyvíjelo Vývojové technické středisko 07 (VTS 07), spadající pod 3. oddělení).³⁷

Oddělení se dělilo na 3 skupiny:

- 1. skupina se specializovala na výrobu falzifikátů zahraničních dokladů pro krátkodobé akce a případně na vydávání československých dokladů pro agenturní činnost v zahraničí. Dále řídila VTS07 a zadávala mu k vývoji speciální zpravodajskou techniku. V neposlední řadě 1. skupina řídila tzv. získávací akce v zahraničí, což byly výjezdy do kapitalistických zemí za účelem získání cizích dokladů, ale i předmětů běžné potřeby (mapy, tužky atd.).³⁸
- 2. skupina byla skupinou školící. Zpracovávala podklady pro školení agentů vysílaných do zájmových zemí. Školení se týkalo především metod nepřátelských kontrarozvědek a obrany proti nim.
- 3. skupina vedla kompletní evidenci osob a prostředků jednotlivých oddělení ZS/GŠ a případně prováděla lustrace daných osob, či výpisy ze spisů.

³⁵ Agenti v rámci rezidentur se dělily na tzv. legalisty (případně legály -ti kteří měli krytí) a nelegalisty (nelegály- bez krytí). Legalisté měli pobyt na zahraničním území kryt a používali, oproti nelegálům, vlastní jméno. Většinou se jednalo o krytí ve formě zaměstnance ministerstva zahraničí na ambasádě, ale mohlo se jednat i o zaměstnance Československých aerolinií, Československé tiskové kanceláře, či jiných státních podniků. Agent se tedy vydávala za řadového zaměstnance, ovšem část své pracovní doby strávil prací pro ZS/GŠ. Nelegalisté naopak krytí postrádali. Mohli se vydávat za emigranty atp.

³⁶ Z pramenů není jasné, zda-li se do tabulkových počtů počítali i zlegalizovaní agenti. Tento problém přetrvává u většiny oddělení agenturního průzkumu.

³⁷ ABS, f. I, obj. sv. B909, krab. č.1, Objektový svazek ZS/GŠ - statická část, Prozatimní působnosti zpravodajské správy GŠ ČSLA v míru, s. 15-16.

³⁸ ABS, f. E (ZS/GŠ), svazek č. 115, balík č. 161, Získávací akce v zahraničí.

Oddělení mělo celkově 35 vojáků z povolání a jeho nadřízeným orgánem byl zástupce náčelníka pro agenturní průzkum.³⁹

4. oddělení

Hlavní úkoly 4. oddělení⁴⁰: provádění agenturního náboru na vlastním území, provádění výběru kandidátů pro 26. oddělení, prověřování jednotlivých kandidátů a provádění prověrek.

4. oddělení bylo podřízeno zástupci náčelníka pro agenturní průzkum a dělilo se na 3 skupiny:⁴¹

- 1. skupina sídlila v Praze na Ořechovce. S největší pravděpodobností měla za úkol především samotný výběr lidí, kteří byli naverbováni 2. a 3. skupinou a dále provádění prověrek.
- 2. skupina byla zaměřena na agenturní nábor v českých zemích. Její pobočky byly (v jednotlivých regionech) na Krajské vojenské správě (KVS), Městské vojenské správě (MVS), Okresní vojenské správě (OVS), ovšem velitelství sídlilo na Ořechovce.
- 3. skupina se zaměřovala na agenturní nábor na Moravě a Slovensku. Velitelství měla v Bratislavě a jednotlivé pobočky byly při KVS, MVS OVS.

Oddělení mělo celkově 28 vojáků z povolání a jednoho občanského zaměstnance.

5. oddělení

mělo za úkol provádět zpravodajskou činnost v rámci radiového a radiotechnického průzkumu proti armádám NATO. Zjištěné informace byly předávány zástupci náčelníka ZS/GŠ, jemuž bylo oddělení podřízeno. Nástrojem tohoto oddělení bylo 78. rszu (radiové středisko zvláštního určení)⁴², které pod 5. oddělení přímo spadalo. Oddělení mělo za úkol zpracovávat a vyhodnocovat údaje zjištěné 78.rszu, zajišťovat součinnost s Informačním úsekem ZS/GŠ a jednotkami Varšavské smlouvy se stejným úkolem.⁴³ 5. oddělení plánovalo a nepřímě řídilo radiový průzkum v rámci celé ČSLA a vydávalo na toto téma směrnice. Na základě poznatků z praxe mělo 5. oddělení předávat podklady 12. oddělení.

Oddělení mělo celkově 10 vojáků z povolání a jednoho občanského zaměstnance.

39 ABS, f. I, obj. sv. B909, krab. č.1, XII Statická část - 1., 3. a 25. oddělení, s. 13-14.

40 ABS, f. I, obj. sv. B909, krab. č.1, Objektový svazek ZS/GŠ - statická část, Prozatimní působnosti zpravodajské správy GŠ ČSLA v míru, s. 16-17.

41 ABS, f. I, obj. sv. B909, krab. č.1, XVII Statická část, s. 6-7.

42 ABS, f. I, obj. sv. B909, krab. č.1, XX Statická část, s. 1.

43 ABS, f. I, obj. sv. B909, krab. č.1, Objektový svazek ZS/GŠ - statická část, Prozatimní působnosti zpravodajské správy GŠ ČSLA v míru, s. 17-19.

6. oddělení

Spojovací oddělení řídilo a organizovalo spojení jak v rámci ZS/GŠ, tak i s ostatními orgány státní správy (Ministerstvo vnitra, zahraničí...). Jeho nadřízeným byl zástupce náčelníka Zpravodajské správy. Zkoušelo a zavádělo nové typy spojovací techniky, provádělo opravu a údržbu jednotlivých kusů techniky.⁴⁴ Dále připravovalo agenty vysílané do zahraničí potřebnými vědomostmi a vybavením. V neposlední řadě vybavovalo a cvičilo zaměstnance legálních rezidentur v zahraničí. Náčelníkovi oddělení byl podřízen Spojovací uzel ZS/GŠ. Oddělení se dělilo na dvě skupiny:⁴⁵

- 1. skupina řídila a organizovala spojení v rámci mezinárodního spojení, vševojskového spojení a speciálního radiového spojení.
- 2. skupina řídila materiálně technické zabezpečení v oboru.

Oddělení mělo celkově 10 vojáků z povolání.

7. oddělení

Oddělení luštitelské odpovídalo za získávání zpráv ze šifrované a jinak utajované korespondence států NATO s důrazem na NSR a Francii a zároveň luštilo šifry průzkumných útvarů jednotek NATO, vojenských přidělců NATO.⁴⁶ Sledovalo a vyhodnocovalo systém utajení v rámci NATO a své poznatky předávalo ostatním útvarům ČSLA. Dlouhodobě spolupracovalo s luštitelským oddělením ministerstva vnitra. Oddělení mělo 4 skupiny a to: skupina matematicko technická, skupina šifrové služby, skupina vojskové šifry a skupina radio-průzkumná.⁴⁷ Oddělení bylo podřízeno zástupci náčelníka ZS/GŠ, oddělení mělo celkově 24 vojáků z povolání a jednoho občanského zaměstnance.

8. oddělení

Tajná spisovna byla orgánem ZS/GŠ pro spisovni a kurýrní službu. Oddělení spadalo přímo pod náčelníka Zpravodajské správy. Hlavním úkolem tajné spisovny bylo vedení a evidence všech agenturních zpráv, písemností, topografických map a předpisů. Další činností bylo: zabezpečení administrativy ZS/GŠ, prostřednictvím Ministerstva zahraničních věcí, přijímání a odesílání kurýrních zásilek, vydávání směrnic ZS/GŠ, zabezpečování štábů potřebnými kancelářskými pomůckami a provádění kontrol písemností na všech odděleních ZS/GŠ.⁴⁸

⁴⁴ Tamtéž, s. 19-20.

⁴⁵ ABS, f. I, obj. sv. B909, krab. č.1, XX Statická část, s. 2.

⁴⁶ ABS, f. I, obj. sv. B909, krab. č.1, Objektový svazek ZS/GŠ - statická část, Prozatimní působnosti zpravodajské správy GŠ ČSLA v míru, s. 20-22.

⁴⁷ ABS, f. I, obj. sv. B909, krab. č.1, XXV Nositelé staniho tajemství ISZS.

⁴⁸ ABS, f. I, obj. sv. B909, krab. č.1, Objektový svazek ZS/GŠ - statická část, Prozatimní působnosti zpravodajské správy GŠ ČSLA v míru, s. 33-34.

9. samostatná skupina

zabezpečovala zdravotnickou péči příslušníků agenturního úseku. V čele skupiny byl hlavní lékař, který byl podřízen zástupci náčelníka pro MTZ. Skupina úzce spolupracovala s 13. oddělením a byla zodpovědná za zdravotnické zabezpečení všech příslušníků Zpravodajské správy a to včetně zakryté části a zahraničních pracovišť.⁴⁹ Již z tabulkového počtu skupiny (3 vojáci z povolání a 3 občanští zaměstnanci) je zřejmé, že skupina fungovala jako jí podobné útvarové ošetřovny ČSLA. Tedy provádění vstupních prohlídek, vedení zdravotní dokumentace, případně vypisování neschopenek atd. Serióznější lékařskou činností s nejvyšší pravděpodobností obstarávala Vojenská nemocnice spádová pro daného příslušníka (tedy většinově pražská). 9. samostatná skupina byla dislokována v objektu vojenského zeměpisného ústavu na Roosweltově ulici v Praze.

10. samostatná skupina

10. samostatná skupina zahraničních styků se specializovala především na řízení činnosti vojenských leteckých přidělců ČSLA v socialistických zemích. V čele skupiny byl náčelník, který byl přímo podřízen náčelníkovi ZS/GŠ.⁵⁰

Vojenští letečtí přidělenci působili při zastupitelských úřadech ČSSR ve státech Varšavské smlouvy (Svaz sovětských socialistických republik (SSSR), Polská lidová republika (PLR), Německá demokratická republika (NDR), Rumunská socialistická republika (RSR), Bulharská lidová republika (BLR) a Maďarská lidová republika (MLR)) a na Kubě. Název jejich funkce byl ovšem zavádějící. Dle pramenů, byly povinnosti VLP v zásadě agenturního rázu. Informovali náčelníka skupiny o situaci a změnách v zájmové oblasti (a ten tyto informace zpracovával do kartotéky). Jednalo se jak o informace o vnitropolitické situaci, tak i o jména jednotlivých funkcionářů, jejich narozeniny, seznam významných dnů daného státu atp. Zajímavé je, že 10. skupina měla za povinnost archivovat veškerou korespondenci jak v českém, tak i v ruském jazyce. Zároveň vojenští letečtí přidělenci zabezpečovali protokolární akce a propagaci ČSLA a ČSSR v daném státě. Za tímto účelem byli bohatě zásobeni jak propagačními materiály, tak i financemi⁵¹. V podstatě by se dalo říci, že fungovali jako zlegalizovaní agenti, kteří měli své povinnosti vůči spojenecké zemi, ale zároveň museli o všem informovat velení. Velení 10. samostatné skupiny sídlilo na Leninově ulici v Praze a jeho hlavním posláním byl výběr, plánování a systematické obsazování funkcí vojenských leteckých přidělců. Zároveň zpracovávali a archivovali informace od jednotlivých přidělců.

49 ABS, f. I, obj. sv. B909, krab. č.1, XII Statická část - 1., 3. a 25. oddělení, s. 2.

50 ABS, f. I, obj. sv. B909, krab. č.1, Objektový svazek ZS/GŠ - statická část, Prozatímní působnosti zpravodajské správy GŠ ČSLA v míru, s. 24-25.

51 ABS, f. E, svazek č. 115, balík č. 162, Působnost pro řízení VLP v zemích VS a pro zabezpečení mezinárodní součinnosti za branné pohotovosti, s. 1-7

Spojení mezi VLP a velením skupiny s nejvyšší pravděpodobností zajišťovalo 18. oddělení (konkrétně jeho 2. skupina). Vojenských leteckých přidělců bylo celkem 7, přičemž v některých významnějších zemích fungovali ještě zvláštní vojenští letečtí přidělenci. Každý VLP měl svého řidiče, který byl také příslušníkem ZS/GŠ (tabulkově byl veden v 10. skupině, ovšem byl ze 14. oddělení).⁵² 10. skupina měla celkově 28 vojáků z povolání a 3 občanské zaměstnance.

11. oddělení

Toto oddělení mělo za úkol nejen vyměřování a vyplácení platů příslušníků ZS/GŠ, jak bylo u těchto oddělení v ČSLA běžné, ale především schvalovalo finanční část zahraničních operací a vydávalo na ně devizy. Nejednalo se čistě jen o agenturní typy operací ale i o nákup embargové techniky, či o prosté vyplácení kapesného zahraničním příslušníkům v devizách.⁵³

Za účelem plateb byl zpracováván dlouhodobý plán plateb v devizách (devizy nebyly v tehdejší ČSSR dostatečný materiál, a proto se s nimi operovalo vždy obezřetně). Finanční oddělení rozhodovalo o zabezpečení plateb, použitím typu platby atd. V tomto ohledu mělo oddělení poslední slovo a dokonce pravomoc udělování výjimek z předpisů⁵⁴. Finanční oddělení spadalo pod zástupce náčelníka a mělo 7 vojáků z povolání a 6 občanských zaměstnanců.

12. oddělení

Oddělení technické pomoci a rozvoje bylo orgánem ZS/GŠ pro zabezpečení a realizaci výzkumu a vývoje. Jednalo se o vyvíjení technologií a technik vojenského, vzdušného, speciálního, radiového a radiotechnického průzkumu. Technická pomoc spočívala především ve výběru a výcviku specialistů, kteří byli posléze posláni do zahraniční armády, kde byla nově zaváděna Československá průzkumná technika.⁵⁵

Náčelník oddělení byl podřízen zástupci náčelníka pro materiálně technické zabezpečení a byl odpovědný za vypracovávání analýz, koncepci dalšího vývoje a plánování vševojskových zkoušek. Na jeho popud se dovážela ze zahraničí (většinou ze států Varšavské smlouvy) průzkumná technika na prostudování. 12. oddělení sledovalo techniku, kterou vyvinulo i v době používání a na základě připomínek bylo odpovědné za vývoj vylepšení.⁵⁶ Oddělení mělo 16 vojáků z povolání a jednoho občanského zaměstnance.

52 ABS, f. I, obj. sv. B909, krab. č.1, XXV Nositelé státního tajemství ISZS.

53 ABS, f. I, obj. sv. B909, krab. č.1, Objektový svazek ZS/GŠ - statická část, Prozatímní působnosti zpravodajské správy GŠ ČSLA v míru, s. 25-26.

54 ABS, f. I, obj. sv. B909, krab. č.1, XX Statická část, s. 3-4.

55 Tamtéž, s. 5.

56 ABS, f. I, obj. sv. B909, krab. č.1, Objektový svazek ZS/GŠ - statická část, Prozatímní působnosti zpravodajské správy GŠ ČSLA v míru, s. 27-28.

13. oddělení

Oddělení materiálního a zdravotního zabezpečení bylo hlavním orgánem ZS/GŠ pro zdravotní, výbrojní, materiální, technické, stavební a ubytovací zabezpečení. Bylo podřízeno zástupci náčelníka pro materiálně technické zabezpečení a mělo 14 vojáků z povolání a 46 občanských zaměstnanců.

13. oddělení bylo zodpovědné za zabezpečování ZS/GŠ výbrojním, fotografickým, ženijním, chemickým, politickým, výstrojním, proviantním a stavebním materiálem. Řídilo nákup a skladování nedotknutelných zásob v případě konfliktu, zajišťovalo nákup zahraničního materiálu a techniky (ze západu) pro potřeby ZS/GŠ a případně i pro celé Ministerstvo národní obrany. Zabezpečovalo vojenské útvary Zvláštního a Speciálního určení, spadající pod ZS/GŠ materiálem.⁵⁷ Dále pomáhalo s materiálně technickým zabezpečením ostatním oddělením (a to včetně zahraničních rezidentur). Při odesílání vybavení do zahraničí bylo mimo jiné úkolem 13. oddělení i převoz a celní odbavení daného materiálu.

Pod 13. oddělení spadala vojenská správa budov (VSB) ZS/GŠ (tabulkově měla 18 občanských zaměstnanců). Tato správa měla na starosti jednotlivé objekty ZS/GŠ (údržba, vybavování...). Plánovala výstavbu budov, sledovala kvalitu provedené práce. Dále směřovala byty pro služební potřebu ZS.⁵⁸

13. oddělení také zabezpečovalo činnost zakryté části ZS ZVO (zpravodajská správa západního vojenského okruhu - 247. provozní prapor).

14. oddělení

14. oddělení automobilní bylo oddělením dopravním. Bylo dislokováno v Praze Motole, kde se nacházelo velitelství, dílny a sklady. Na Uralském náměstí byly podzemní garáže. Oddělení bylo podřízeno zástupci náčelníka pro MTZ a tabulkově mělo 24 vojáků z povolání a 12 občanských zaměstnanců.⁵⁹

Hlavním úkolem tohoto oddělení bylo zabezpečování veškeré dopravy Zpravodajské správy (výjimku tvořili tzv. pátrači - agenti v terénu, ti měli svoje vlastní vozy). Vozový park si 14. oddělení i samo opravovalo, nakupovalo k němu díly. Automobily se podle plánu obměňovaly a nakupovaly nové (a to i zahraniční). Oddělení mělo na starosti i vybavení vozidel potřebnou dokumentací, SPZ a dokumenty pro výjezd do zahraničí. 14. oddělení spolupracovalo se Zpravodajskou školou při výcviku absolventů v řízení automobilů.

⁵⁷ ABS, f. I, obj. sv. B909, krab. č.1, XX Statická část, s. 6.

⁵⁸ ABS, f. I, obj. sv. B909, krab. č.1, Objektový svazek ZS/GŠ - statická část, Prozatimní působnosti zpravodajské správy GŠ ČSLA v míru, s. 28-30.

⁵⁹ Tamtéž, s. 30-31.

Oddělení se dělilo na 3 skupiny:⁶⁰

- 1. skupina provozní - v této skupině byli řidiči, kteří sloužili jak osobní řidiči vyšších funkcionářů, nebo jako dispoziční řidiči (řidič byl přidělen dle žádanky na časově omezenou dobu danému oddělení, či agentovi). Z nejlepších řidičů bývali vybíráni řidiči pro obsazování tabulkových míst v zahraničí (většinou se jednalo o řidiče Vojenských leteckých přidělců).
- 2. skupina oprav zajišťovala opravy a prohlídky nejen vozidel řidičů ale i vozidel pátračů
- 3. skupina zásobovací, měla na starosti nákup náhradních dílů a materiálu pro opravu vozidel. Při nákupu v civilním sektoru (Tuzex, Mototechna, Škoda...) vystupovali příslušníci 3. skupiny jako zaměstnanci Ministerstva národní obrany.

15. oddělení

Toto oddělení bylo oddělením kádrovým (personálním, řečeno moderněji). V čele oddělení stál náčelník, který byl přímo podřízen náčelníkovi Zpravodajské správy.

Náčelník odpovídal za rozpracování koncepce náboru (vojáků z povolání, občanských zaměstnanců...) nejen do ZS/GŠ ale i do podřízených útvarů.⁶¹

Oddělení provádělo výběr do škol v SSSR a zároveň dělalo prověrky daných osob. Vedlo si samostatnou evidenci osob pracujících na ZS/GŠ. Dalšími úkoly bylo například plánování doškolování příslušníků ZS/GŠ, vytváření kádrových posudků a obecně úkoly běžné pro kádrová oddělení útvarů ČSLA. Oddělení mělo 6 vojáků z povolání a 3 občanské zaměstnance.

Tabulkově byla pod 15. oddělením vedena i záloha kádrů v počtu 6 vojáků z povolání. Zřejmě se jednalo buď o neobsazená místa, vedená pouze z důvodů rozpočtových (při nařízení snížit stavy, by se tato místa zrušila), nebo se jednalo opravdu o zkušenější vojáky, kteří mohli být nasazeni libovolně, dle potřeby na jednotlivá oddělení.

16. oddělení

Toto oddělení mělo na starosti řízení a rozvoj vojenského, speciálního, hloubkového a vzdušného průzkumu.

Oddělení bylo podřízeno Zástupci náčelníka ZS/GŠ a mělo tabulkově 10 pozic, z toho jednoho občanského zaměstnance a zbylých devět byli vojáci z povolání.

Hlavním úkolem oddělení byl rozvoj operačního a taktického průzkumu ČSLA. Tohoto rozvíjení

⁶⁰ ABS, f. I, obj. sv. B909, krab. č.1, XIV Statická část, 2., 14., 18. a 23., oddělení, s. 11-13.

⁶¹ ABS, f. I, obj. sv. B909, krab. č.1, Objektový svazek ZS/GŠ - statická část, Prozatimní působnosti zpravodajské správy GŠ ČSLA v míru, s. 32-33.

mělo oddělení dosáhnout jak skrze vojenské školy, na nichž řídilo specializovanou výuku, tak skrze dlouhodobou, plánovanou (v pětiletých cyklech) operační přípravu jednotlivých průzkumných útvarů.⁶² Další činností byla například účast na vývoji nových průzkumných prostředků. Vzhledem k tomu, že pod ZS/GŠ nespadal žádný čistě průzkumný útvar (tyto útvary spadaly pod jednotlivé divize), bylo toto oddělení zřejmě spíše papírovým. Bez zpětné vazby lze rozvíjet a řídit jednotky opravdu jen na teoretické úrovni.⁶³

17. samostatná skupina

Skupina byla speciálním útvarem agenturního průzkumu a spadala přímo pod zástupce náčelníka ZS/GŠ. Zajišťovala ochranu a obranu pracovišť, příslušníků a agenturní činnosti ZS/GŠ.⁶⁴

Tato skupina by se snad dala označit za jakousi „vnitřní policii“ ZS/GŠ. Pod její pravomoc spadalo vyšetřování všech úniků informací, řešení nedostatků na pracovištích. Dále provádění prověrek a kontrol jednotlivých pracovišť a jejich příslušníků. Zároveň byla pod její pravomocí i samotná ochrana pracovišť a to nejen fyzická (která při tabulkovém počtu 5 vojáků ani nebyla pravidelně možná), ale také elektronická a radiová (rušičky). Vojenská kontrarozvědka tuto skupinu hodnotila velmi vysoce (skupina byla více prověřována a sledována než Hlavní ústředí ZS/GŠ)⁶⁵.

18. oddělení

Toto oddělení zabezpečovalo šifrové služby a speciální spojení. Bylo podřízeno zástupci náčelníka ZS/GŠ a pracovalo zde 21 vojáků z povolání.

Oddělení mělo za úkol provádění zabezpečeného spojení se zahraničními pracovišti, provádění školení a výcviku příslušníků ZS/GŠ (a to včetně cizinců), provádělo součinnost s ostatními zpravodajskými složkami v rámci odborné problematiky, usměrňovalo a řídilo šifrové útvary ZS ZVO, vytvářelo předpisy pro spojení a kontrolovalo jejich dodržování.⁶⁶

Oddělení se dělilo na dvě skupiny:

- 1. skupina měla stálou službu. Přijímala a odesílala šifry z rezidentur ZS/GŠ v zahraničí a obstarávala jejich distribuci na jednotlivá oddělení.
- 2. skupina zajišťovala spojení především s vojenskými leteckými přiděleními a také s rezidenturami v zahraničí (mimo ambasády), kde nebyla dostatečná ochrana proti cizím

⁶² Tamtéž, s. 22-23.

⁶³ ABS, f. I, obj. sv. B909, krab. č.1, XX Statická část, s. 7.

⁶⁴ ABS, f. I, obj. sv. B909, krab. č.1, Objektový svazek ZS/GŠ - statická část, Prozatimní působnosti zpravodajské správy GŠ ČSLA v míru, s. 34-35.

⁶⁵ ABS, f. I, obj. sv. B909, krab. č.1, XII Statická část - 1., 3. a 25. oddělení, s. 1-4.

⁶⁶ ABS, f. I, obj. sv. B909, krab. č.1, Objektový svazek ZS/GŠ - statická část, Prozatimní působnosti zpravodajské správy GŠ ČSLA v míru, s. 35-36.

kontrarozvědkám.⁶⁷

Z oddělení se vybírali šifranti, kteří pak, krytí jako zaměstnanci ministerstva zahraničí, pracovali v zahraničních rezidenturách. Vzhledem k tabulkovému počtu příslušníků oddělení, je více než pravděpodobné, že reálně mělo oddělení více lidí, ovšem ti byli vedeni jako výše zmiňovaní šifranti na jiných odděleních.

Informační úsek

Tento úsek sjednocoval 19., 20., 21., a 22. oddělení. Jeho úkolem bylo zabezpečování objektivních informací veliteli ZS/GŠ a dalším nadřízeným orgánům. V čele stál náčelník informačního úseku - zástupce náčelníka, který byl přímo podřízen náčelníku ZS/GŠ. Celý úsek měl 74 vojáků z povolání a 28 občanských zaměstnanců.

Mezi úkoly informačního úseku patřilo předkládání pravidelných (denních, týdenních, měsíčních a ročních) informací náčelníkovi správy, příprava podkladů pro usměrňování průzkumné činnosti, informování spřátelených zpravodajských služeb (Varšavské smlouvy) o zjištěných skutečnostech, uskutečňování konzultací o nepřátelských jednotkách generálnímu štábu (případně i vyšším orgánům) a přezkušování pracovníků ZS/GŠ vysílaných do zahraničí ze znalosti ozbrojených sil protivníka.⁶⁸ Zjednodušeně by se dalo říci, že chod informačního úseku byl následovný: z agenturního, radiového, taktického či jiných průzkumů byla získána informace, která se zařadila do kartotéky, pečlivým sbíráním i zdánlivě bezvýznamných informací se postupně vytvářela databáze o nepříteli. Informace z této databáze se poskytovaly vyšším orgánům formou zpráv, analýz a studií.⁶⁹ Tisk poskytovalo 22. oddělení, které bylo k tomuto účelu vybaveno.

Úkoly jednotlivých oddělení Informačního úseku nelze ze zpracovávaných pramenů dobře zrekonstruovat, ovšem názvy skupin jednotlivých oddělení hodně naznačují.

Organizace Informačního úseku:⁷⁰

Velitelství informačního úseku - v čele byl náčelník informačního úseku - zástupce náčelníka ZS/GŠ. Velitelství mělo tabulkově 3 pozice

- **19. oddělení**- operačně taktické a technické informace. V čele oddělení byl náčelník a jeho štáb. Náčelník oddělení byl zároveň zástupcem náčelníka informačního úseku. Dále se členilo na 3 skupiny.

67 ABS, f. I, obj. sv. B909, krab. č.1, XIV Statická část, 2., 14., 18. a 23., oddělení, s. 14-17.

68 ABS, f. I, obj. sv. B909, krab. č.1, Objektový svazek ZS/GŠ - statická část, Prozatimní působnosti zpravodajské správy GŠ ČSLA v míru, s. 36-38.

69 Bylo by zajímavé porovnat prameny z tohoto oddělení - tedy analýzy početních stavů a bojeschopnosti armád NATO. se skutečnými stavy. Ačkoliv se například US Army v 80. letech v Evropě jevila jako velmi silná, ve skutečnosti měla markantní podstaty.

70 ABS, f. I, obj. sv. B909, krab. č.1, XXV Nositelé staniho tajemství ISZS.

- 1. technická skupina
- 2. skupina výstavby ozbrojených sil a operační přípravy válčiště
- 3. skupina takticko operační
- **20. oddělení** strategické informace se dělilo na:
  - 1. skupina vojensko politické analýzy
  - 2. skupina vojensko politické informace
  - 3. skupina vojenské analýzy a koncepce
- **21. oddělení** informační - zpravodajské středisko
- **22. oddělení** studijní, vydavatelské a racionalizace
  - 1. studijní a dokumentační skupina
  - 2. skupina vydavatelská- Tato skupina měla vysoké procento občanských zaměstnanců, což ovšem bylo dáno nutností zaměstnávat dělníky a operátory v tiskárně.

23. oddělení

Toto oddělení provádělo obdobně jako 2. oddělení strategický agenturní průzkum ovšem se zaměřením na Blízký, Střední a Dálný východ, Balkán, Afriku a Asii. Spadalo pod zástupce náčelníka pro agenturní průzkum a mělo 42 vojáků z povolání. Oddělení sídlilo v budově Hlavního ústředí ZS/GŠ (Revoluční 21, Praha).

Jeho hlavním úkolem bylo získávání informací o vojensko-politickém dění v zájmových oblastech a o vojensko-ekonomické připravenosti na válku. Jednalo se konkrétně o získávání dislokací jednotek v zájmovém prostoru, zajišťování informací o technologiích, zjišťování náznaků vyvolání konfliktu a s tím související mapování snah cizích zpravodajských služeb v těchto oblastech (především šlo o naklánění jednotlivých států rozvojových zemí americkou rozvědkou).⁷¹ V zájmových prostorech budovalo 23. oddělení rezidentury. Ty pak používalo jakožto „základnu“ pro lokální akce (jejichž schvalování spadalo pod pravomoc 23. oddělení). Pro tyto akce se používali nejen příslušníci 23. oddělení ale i naverbovaní občané cizích států. Samotné oddělení se skládalo ze dvou skupin:

- 1. skupina řídila činnost rezidentur v Sýrii, Egyptě, Iráku, Lýbii, Alžírsku, Angole a Etiopii. Dále prováděla přípravu agentů k dlouhodobým výjezdům do těchto zemí. Náčelník, jenž byl v čele této skupiny, byl zároveň zástupcem náčelníka oddělení.
- 2. skupina řídila činnost rezidentur v Indii, Jugoslávii, Afganistanu, Číně (ČLR), Severní Korei (KLDK), Albánii a Libanonu. Poslední dvě jmenované rezidentury byly obsazeny tzv.

⁷¹ ABS, f. I, obj. sv. B909, krab. č.1, Objektový svazek ZS/GŠ - statická část, Prozatimní působnosti zpravodajské správy GŠ ČSLA v míru, s. 38.

legalisty (jejich přítomnost byla kryta - většinou působili jako zaměstnanci Ministerstva zahraničí na ambasádě). Skupina zodpovídala za výcvik a přípravu agentů vyslaných do svých rezidentur.⁷²

Spojení mezi rezidenturami a ústředím zajišťovalo 18. oddělení. Skrze toto spojení se provádělo i řízení agentů. V případě nemožnosti navázání šifrovaného spojení se používalo kurýrů, osobních setkání atd. Skupiny si vedly osobní a pracovní svazky jednotlivých rezidentur a pátračů (agentů).

24. oddělení

O Projekčním a výpočetním středisku bohužel není v pramenech mnoho informací. Kolem roku 1987 se teprve vytvářelo. Toto oddělení mělo automatizovat některé procesy ZS/GŠ a to především informační oblast, agenturní průzkum, radiový a radiotechnický průzkum. Oddělení mělo být napojeno na vojenské okruhy a armády. Tato činnost měla být prováděna pomocí výpočetní techniky.⁷³

V těchto letech připadaly v úvahu počítače novější série JSEP II (Jednotný systém elektronických počítačů), vyráběné jak v JZD Slušovice tak v SSSR (Série JSEP I zastarávala a vzhledem k prioritnímu postavení zpravodajců je pravděpodobné přidělení novějších počítačů). Pokud by se přihlédlo k využití těchto počítačů na jiných místech, je pravděpodobné využívání této techniky nejen k hlavním úkolům, ale také na mzdové a archivační úkoly. Ovšem vše jsou jen spekulace na základě odvození a dotazů na bývalé pracovníky ve stejných funkcích na jiných ministerstvech (vnitro, zemědělství). 24. Oddělení mělo tabulkově 73 vojáků z povolání a jednoho občanského zaměstnance, ovšem realita roku 1987 byla taková, že více jak třetina míst nebyla obsazena vůbec a téměř polovina z obsazených míst byla obsazena občanskými zaměstnanci. Organizace oddělení byla následovná:⁷⁴

- Organizační skupina
- Projektové oddělení
- Středisko výpočetní techniky
- Skupina rozvoje operačních systémů
- Skupina inženýrsko-technického zabezpečení

72 ABS, f. I, obj. sv. B909, krab. č.1, XIV Statická část, 2., 14., 18. a 23., oddělení, s. 18-21.

73 ABS, f. I, obj. sv. B909, krab. č.1, Objektový svazek ZS/GŠ - statická část, Prozatimní působnosti zpravodajské správy GŠ ČSLA v míru, s. 40.

74 ABS, f. I, obj. sv. B909, krab. č.1, XXV Nositelé staniho tajemství ISZS.

25. oddělení

Toto oddělení mělo na starosti strategický průzkum blízkého dosahu (západní Evropy). Oddělení bylo podřízeno zástupci náčelníka pro agenturní průzkum, mělo 128 vojáků z povolání a sídlilo v budově Hlavního ústředí (Revoluční, Praha).

Úkoly 25. oddělení byly spjaty s místem činnosti (NSR, Francie, Rakousko, Švýcarsko, Holandsko (od roku 1985), Belgie, Švédsko a Západní Berlín). Šlo o získávání informací o cílech nepřátelských armád, jejich dislokaci, technice, stavu armád a morálce. Oddělení také provádělo nábor, doškolování a posléze řízení agentů- pátračů v terénu. Zajímavostí je, že oddělení mělo v pravomoci, jako zřejmě jediné na ZS/GŠ, provádění operací na státní hranici. Řízení rezidentur se provádělo buď prostřednictvím 18. oddělení nebo kurýrem, případně po příjezdu pracovníka do ČSSR.

Oddělení se dělilo na 4 skupiny:

- 1. skupina řídila činnost rezidentur na území západního Německa, Rakouska, západního Berlína a Švédska. V západním Německu měla rezidentury ve městech Bonn (krycí název Bory) a Kolín (Hvozď). V Bonnu byly dokonce dvě rezidentury jedna s krytím a druhá bez. Kolínská rezidentura měla taktéž krytí. Dále na území Rakouska byla jedna rezidentura ve Vídni s krycím názvem Prusek. Poslední rezidentura byla na území západního Berlína s krycím názvem Ostrov. Tato rezidentura byla složena z vojenských leteckých přidělců a zvláštních vojenských leteckých přidělců, kteří zde byli zlegalizováni jako příslušníci vojenské mise. Švédská rezidentura existovala v rámci stejné vojenské mise jako berlínská. 1. skupina také připravovala své agenty na práci v zájmových oblastech.
- 2. skupina měla v pravomoci rezidentury ve Francii, Belgii, Holandsku a Švýcarsku. V Paříži (krycí název Mýtina) byly dvě rezidentury, jedna zlegalizovaná, druhá ne. V Bruselu (Palouk) byla pouze jedna rezidentura s krytím. Švýcarská rezidentura s krycím názvem Paseka sídlila v Bernu. O rezidentuře v Holandsku nelze v pramenech nic najít, pouze to, že byla založena až v roce 1985. Stejně jako 1. skupina, měla 2. skupina za úkol připravovat si své agenty před vysláním do zahraničí.
- 3. skupina prováděla nábor do agenturní sítě a to jak z ČSSR, tak ze zemí 1. a 2. skupiny. Zároveň řídila agenturní síť. Je pravděpodobné, že stejně jako u 1. oddělení bylo úkolem skupiny nábor i vytváření záložních sítí agentů pro případ války.
- 4. skupina byla odloučeným pracovištěm, které mělo zajištěno krytí jako podnik zahraničního obchodu (PZO) Transakta⁷⁵

75 ABS, f. I, obj. sv. B909, krab. č.1, XII Statická část - 1., 3. a 25. oddělení, s. 15-21.

26. oddělení

Zpravodajský institut byl školicím střediskem pro pracovníky ZS/GŠ, především z řad agenturních pátračů. V tomto institutu byla snaha převádět věci z praxe do výuky. Institut spolupracoval se školami Ministerstva obrany a vnitra. Institut se nacházel na ulici Karoliny Světlé v Praze, měl 80 příslušníků (ovšem zřejmě zde nebyli započítáni samotní posluchači zpravodajského institutu) a v jeho čele byl náčelník, který byl podřízen zástupci náčelníka pro agenturní průzkum⁷⁶

Institut připravoval agenty pro práci v zahraničí a speciální úkoly. Postupně byli studenti seznamováni s prací vojenského výzvědného zpravodajství. Šlo jednak o konkrétní metody práce v terénu, výsledky, řízení agentů, jednak o výuku jazyků. Institut také doškoloval již pracující agenty. Opět, jak v jazycích, tak ve využívání nové techniky.

Organizační struktura 26. oddělení byla následující:

- 1. skupina agenturní
- 2. skupina jazyková
- 3. skupina plánovací
- 4. skupina zabezpečovací

Součástí institutu byly tři ročníky posluchačů. První ročník působil pod krytím VAAZ Brno (Vojenská akademie Antonína Zápotockého), další dva byly umístěny na ústředí institutu.

Vývojové technické středisko 07

Úkolem tohoto střediska bylo zabezpečení agenturního průzkumu speciální technikou a prostředky. Tyto prostředky a techniku jednak vyvíjelo, jednak přejímalo a testovalo. Také vyvíjelo nové techniky speciálního spojení. Středisko bylo podřízeno 3. oddělení (speciálního zabezpečení agenturní činnosti), které mu dávalo podněty k zdokonalování a vývoji materiálu a techniky. Na středisku se také školili agenti v používání nových prostředků. Tabulkově mělo 21 vojáků z povolání a 29 občanských zaměstnanců a sídlilo v Praze na Břevnově.⁷⁷

Vývojové technické středisko 08

Toto středisko zabezpečovalo agenturní a radiový průzkum slaboproudou technikou. V čele střediska byl náčelník, který byl podřízen zástupci náčelníka pro materiálně technické zabezpečení. Středisko mělo vlastní objekt s krytím (ulice Pod vodovodem, Jinonice, Praha), pracovalo zde 20 vojáků z povolání a 24 občanských zaměstnanců.

⁷⁶ ABS, f. I, obj. sv. B909, krab. č.1, XVII Statická část, s. 8-9.

⁷⁷ ABS, f. I, obj. sv. B909, krab. č.1, Objektový svazek ZS/GŠ - statická část, Prozatimní působnosti zpravodajské správy GŠ ČSLA v míru, s. 39.

Hlavním úkolem bylo především zkoušení a zavádění nových typů slaboproudé techniky (rádia, rušičky, odposlechová zařízení, pasivní radarové systémy...), případně jejich vyvíjení (či zadávání vývoje jiným podnikům a ústavům).⁷⁸ Středisko mělo zkoumat využitelnost jednotlivých technologií v bojových podmínkách. Na základě těchto výzkumů se zadala výroba daného typu, případně se použil typ, který byl již na trhu (VTS 08 mělo pravomoc schvalovat nákupy v civilním sektoru i ve větších počtech) a byly modifikovány pro specifické požadavky zpravodajců. Posléze většinou proběhly vševojskové zkoušky a daný kus techniky byl zaveden (nemusel být zaveden jen u ZS/GŠ, ale mohl být zaveden i celoplošně na specializovaných útvech ČSLA).

Organizační členění VTS 08 bylo následující:⁷⁹

- Velitelství
- 1. skupina technického vývoje zpravodajské techniky I.
- 2. skupina technického vývoje zpravodajské techniky II.
- 3. skupina technického vývoje speciální agenturní techniky I.
- 4. skupina technického vývoje speciální agenturní techniky II.
- 5. skupina konstrukční a dílenská
- 6. skupina materiálně technického zabezpečení

Politické oddělení⁸⁰

V rámci ZS/GŠ bylo toto oddělení nejvyšším stranickým orgánem⁸¹. Formálně bylo podřízeno Náčelníku Zpravodajské správy a zároveň náčelníku hlavní politické správy KSČ. Ovšem vzhledem k fungování politických oddělení a politických pracovníků v rámci ČSLA, se dá usuzovat, že podřízenost náčelníku ZS/GŠ byla opravdu jen formální.

Dle pokynů náčelníka hlavní politické správy, mělo Politické oddělení za úkol samotnou realizaci „stranických cílů“. Tedy v podstatě politická školení mužstva, zpracovávání studií, kulturní a politická výchova mužstva (besedy), zvláštní příprava příslušníků vysílaných do zahraničí atd. Oproti řadovým politickým oddělením ČSLA, tedy nemělo toto oddělení o moc více práce. Jen musela být důslednější, vzhledem k častým výjezdům příslušníků ZS/GŠ do zahraničí. Politické

---

⁷⁸ Tamtéž, s. 39-40.

⁷⁹ ABS, f. I, obj. sv. B909, krab. č.1, XX Statická část, s. 8-9.

⁸⁰ Toto oddělení je v pramenech označováno také jako Oddělení kultury a výchovy.

⁸¹ Politické oddělení se v pramenech (uchovaných v Archivu bezpečnostních složek) objevuje v průběhu let pod několika názvy: ZO KSČ (Základní organizace Komunistické strany Československa), HV KSČ 5 (Hlavní výbor), ČŠV 5 (celostátní výbor), HV5, POMNO 12. Pramene tohoto oddělení pokrývají léta 1958- 1987 a jsou velmi rozsáhlé (přes 120 kantonů). Ovšem vzhledem k vedení písemností o zakryté části ZS/GŠ na jiném místě, se jedná o téměř bezcenný fond plný zápisů ze stranických schůzí.

oddělení také řídilo Svaz vojenské mládeže.⁸²

V tabulkách se hned pod Politickým oddělením vyskytuje Skupina psychologické obrany (s šesti příslušníky), ovšem informace o tomto oddělení nejsou k dispozici a název je velmi všeobíhající. Mohlo se jednat jak o součást Politického oddělení, tak i o zvláštní složku.

78. radiové středisko zvláštního určení

O tomto útvaru přímo v pramenech mnoho není. Alespoň něco se dá zjistit z informací na internetu a z výpovědí bývalých vojáků základní služby. Vzhledem k tomu, že tento útvar má přímou návaznost na útvar Armády České republiky (respektive útvar Vojenského zpravodajství - Měřičský ústav), jsou všechny jeho písemnosti tajné. 78. radiové středisko zvláštního určení (krycí název VÚ 3524) mělo podobný systém dislokací i organizační strukturu jako jeho protějšek u ČSLA - 7. radiotechnická brigáda zvláštního určení. Proto také tuto brigádu lze použít jako pomůcku při nástinu situace. 78. rszu a 7. radiotechnická brigáda zvláštního určení měly stejné úkoly. Nespolupracovaly spolu, právě naopak, prováděly činnost zvlášť a jejich výsledky byly pak porovnávány (což ovšem v praxi znamenalo, že při závažnějších zjištěních si oba útvary informace neoficiálně vyměňovaly - důvody jsou zřejmé).

Útvar sídlil v Litoměřicích a na kopci v Trnovanech (východně od Litoměřic) bylo odposlechové pracoviště. Litoměřická posádka čítala 81 vojáků z povolání, 65 občanských zaměstnanců a 196 vojáků základní služby. Útvar měl hodně odloučených pracovišť. Tato pracoviště měla velikost čtyř, ovšem byla označována jako samostatné roty. Dislokace jednotlivých pracovišť byla: Chotěšov, Kralovice, Újezd u Uničova, Čerchov, Dyleň, Slovenský Grob⁸³, Havran, Zvon, Koráb, Poledník⁸⁴. Dohromady měla tato odloučená pracoviště přes 180 příslušníků, přičemž více jak polovina byli vojáci základní služby. V tabulkových počtech se o těchto pracovištích hovoří jako o OVKR (oddělení vojenské kontrarozvědky⁸⁵), ovšem je prokazatelné že se jedná pouze o krycí název. Jako příklad lze uvést OVKR Čerchov. Na vrcholu Čerchov se nacházelo průzkumné stanoviště ČSLA, konkrétně 78. radiotechnický prapor zvláštního určení (respektive jeho odloučená četa)⁸⁶. Toto stanoviště bylo přímo na hranici, bylo poměrně malé a uprostřed lesů⁸⁷. Je prakticky nemyslitelné, aby na tomto místě sídlila kontrarozvědka, tím spíše oddělení (oddělení bývala u divizí a brigád).

82 ABS, f. I, obj. sv. B909, krab. č.1, Objektový svazek ZS/GŠ - statická část, Prozatimní působnosti zpravodajské správy GŠ ČSLA v míru, s. 10-12.

83 ABS, f. I, obj. sv. B909, krab. č.1, Objektový svazek ZS/GŠ - statická část.

84 Československé vojenství - Vaše dotazy - Odpověď na dotaz 85: http://www.vojenství.cz/vasedotazy_6.htm [cit. 14. května 2010].

85 Státní bezpečnost (VKR): TOTALITA: http://www.totalita.cz/stb/stb_vkr_03.php [cit. 14. května 2010].

86 ILČÍK, V.: *Vojenská posádka Klenčí pod Čerchovem* [online]. 2006 [cit. 14. května 2010]. Dostupné z: <http://www.iron-curtain.info/iron-curtain-project/pozemni-stanoviste/east/elint-station-cerchov2c-schwarzkopf.pdf>.

87 ILČÍK, V.: *Čerchov v dobách studené války* [online]. 2006 [cit. 14. května 2010]. Dostupné z: <http://www.iron-curtain.info/iron-curtain-project/pozemni-stanoviste/east/elint-station-cerchov2a-schwarzkopf.pdf>.

Navíc tabulkové počty byly 14 vojáků z povolání a 33 vojáků základní služby. Přítomnost vojáků základní služby naznačuje, že tento útvar opravdu fungoval jako odloučené pracoviště (samostatná rota) 78. rszu, což potvrzuje i jedna z diskuzí.⁸⁸

Odloučená pracoviště nebyla výlučně odposlechová. K tomu sloužila zřejmě jen pracoviště na hranicích. Zbylá pracoviště fungovala zřejmě jako zaměřovací - pomáhala zaměřit zdroj zachyceného signálu.

78. radiové středisko zvláštního určení spadalo pod 5. oddělení radiového a radiotechnického průzkumu a bylo jakýmsi jeho nástrojem. O vybavenosti 78.rszu se dá opravdu jen spekulovat, ovšem rozhodně byla na špičkové úrovni. Šlo přece o nejelitnější útvar svého druhu v ČSLA a zřejmě i ve Východním bloku.

Spojovací uzel Zpravodajské správy Generálního štábu

Spojovací uzel byl prostředkem ZS/GŠ ke spojení mezi jednotlivými odděleními, jejich podřízenými útvary a složkami operačního a strategického průzkumu. Spojovací uzel také zajišťoval spojení ZS/GŠ se zpravodajskými složkami spřátelených států Varšavské smlouvy. Útvar byl situován ve třech objektech:⁸⁹

- Horoměřice (zde byl štáb, 1. skupina, sklady a dílny)
- Vestec (2. skupina)
- Lysolaje (rota oprav techniky)

SU ZS/GŠ měl 134 vojáků z povolání, 16 občanských zaměstnanců a 47 vojáků základní služby. Bezprostředně nadřízeným orgánem bylo 6. oddělení.

---

88 Blog - Jiří Hermánek (bigblogger.lidovky.cz): http://hermanek.bigblogger.lidovky.cz/clanok_disk.asp?cl=34534&st=2 [cit. 14. května 2010].

89 ABS, f. I, obj. sv. B909, krab. č.1, XX Statická část, s. 10-12.

Další zpravodajské jednotky v rámci ČSLA

Zpravodajská správa Generálního štábu nebyla jediná zpravodajská jednotka, která byla v osmdesátých letech v ČSLA. V rámci vojenských okruhů a armád bylo velké množství takových jednotek. Tato práce se sice primárně zabývá organizací ZS/GŠ v osmdesátých letech, ovšem vzhledem k časté spolupráci mezi jednotlivými útvary, je potřeba alespoň nastínit organizaci a činnost podobných útvarů v rámci ČSLA.

Zjednodušeně by se dalo říci, že útvary s přívlastkem ZU (zvláštního určení) a SU (speciálního určení) byly zpravodajské. Jednalo se o útvary vojskového a radiotechnického průzkumu se zaměřením na daleký průzkum v týlu nepřítele. Tyto zpravodajské útvary spadaly všechny pod Západní vojenský okruh (ZVO)⁹⁰, respektive jeho podřízené armády.

V západním vojenském okruhu se jednalo o Zpravodajskou správu Západního vojenského okruhu, které byly podřízeny 7. radiotechnická brigáda zvláštního určení a 22. výsadkový pluk (brigáda) speciálního určení. Pod ZVO spadala 1. a 4. armáda, kterým byly podřízeny 60. spojovací prapor zvláštního určení, 71. radiový prapor zvláštního určení a 74. radiový prapor zvláštního určení.⁹¹ Je sporné, zdali by se dalo k těmto útvarům přiřadit i 10 průzkumných praporů (respektive rot hloubkového průzkumu⁹²), spadajících pod jednotlivé divize⁹³ a mnoho dalších jednotek radio elektronického boje, které všechny splňují definici zpravodajské jednotky. Je alespoň nutné konstatovat, že existovaly.

Zpravodajská správa Západního vojenského okruhu

Tato zpravodajská správa nespádala pod ZS/GŠ, ale jejím nadřízeným byl náčelník štábu Západního vojenského okruhu - 1. zástupci velitele (který byl podřízen náčelníku Generálního štábu).

Zásadní rozdíl mezi Zpravodajskou správou Západního vojenského okruhu (ZS ZVO) a ZS/GŠ nebyl. Obě zpravodajské správy měly podobné úkoly, ovšem měly k jejich plnění rozdílné jednotky.⁹⁴ Dalo by se říci, že u ZS/GŠ převažoval spíše strategický průzkum a u ZS ZVO spíše

90 Západní vojenský okruh vznikl v roce 1969 v Táboře. Již od počátku byl koncipován jako okruh frontového typu - operačně-strategický stupeň velení. Jeho úkoly zahrnovaly operační přípravu státního území, řízení krajských vojenských správ, zabezpečování mobilizace a doplňování vojsk, řízení posádkové a strážní služby na teritoriu okruhu. Pod ZVO spadala většina jednotek ČSLA. Okruh čítal devět divizí a velké množství brigád a praporů. Dále existoval Východní vojenský okruh se sídlem v Trenčíně, ovšem tento okruh měl spíše výcvikovou povahu. MINAŘÍK, P.: *Československá armáda v letech 1945-1969: Organizace a dislokace velitelských orgánů pozemního vojska*. Vojenské rozhledy 9/1994, s. 141-150.

91 [www.CSLA.cz](http://www.csla.cz) - MÍROVÁ ORGANIZACE A DISLOKACE POZEMNÍHO VOJSKA: http://www.csla.cz/armada/csla_dislokace_pozvoj.htm [cit. 14. května 2010].

92 Vojenská služba : Organizační; struktura průzkumného praporu ČSLA: http://forum.csla.cz/blogs/vojensk_sluba/archive/2009/11/21/organiza-n-struktura-pr-zkumn-ho-praporu-sla.aspx [cit. 14. května 2010].

93 ILČÍK, V.: *Průzkumné prapory* [online]. 2006 [cit. 14. května 2010]. Dostupné z: <http://www.iron-curtain.info/iron-curtain-project/protivnici-ve-zbrani/protivnici-ve-zbrani-ceskoslovenske-utvary-zvlastniho-urceni3.pdf>.

94 Forum.CSLA.cz - Činnost Zpravodajské spávy GŠ ČSLA: <http://forum.csla.cz/forums/thread/411.aspx> [cit. 14. května 2010].

operační, ovšem v mírovém stavu se jejich činnost překrývala a ve válečném stavu by tomu zřejmě bylo také. Některá oddělení ZS/GŠ (konkrétně 13., 18. a politické oddělení) vypomáhala ZS ZVO v činnosti. Tato výpomoc spočívala v materiálně technickém zabezpečení, šifrovaném spojení a výměně zkušeností. Tabulkové počty ZS ZVO se bohužel nepodařilo zjistit, ovšem zakrytá část (247. provozní prapor) měla 50 vojáků z povolání.

Pod ZS ZVO dále spadala 7. radiotechnická brigáda zvláštního určení a 22. výsadkový pluk (brigáda).⁹⁵

7. radiotechnická brigáda zvláštního určení

7. brigáda měla prakticky stejné úkoly, jako 78. rszu. Jednalo se o radiový odposlech jak na krátkých tak i velmi krátkých vlnách. Dalšími úkoly bylo automatizované pátrání - detekce a sledování vzdušných cílů pomocí pasivních systémů (RAMONA, TAMARA), zajišťování spojení a další.⁹⁶

Jednotlivé prapory měly určené pole působnosti. U těchto praporů, spadajících pod brigádu, byly běžné odloučené roty a čety na různých pracovištích po republice. Pracovišť byly desítky a většinou se překrývaly s pracovišti 78. rszu. Především to platilo u 79. radiového praporu zvláštního určení.⁹⁷ Zajímavostí je, že kasárna ve Zbirohu, kde sídlilo velitelství brigády, byla původně kasárnami odloučeného pracoviště 55. radiového praporu.⁹⁸

Pod 7. radiotechnickou brigádu zvláštního určení spadaly tyto jednotky:⁹⁹

- 77. radiotechnický prapor zvláštního určení (Mariánské lázně)
- 78. radiotechnický prapor zvláštního určení (Klenčí pod Čerchovem)
- 79. radiový prapor zvláštního určení (Litoměřice)
- Výcvikové středisko radiového a radiotechnického průzkumu (Litoměřice)

95 Forum.CSLA.cz - Opravy a doplňky k odpovědím gen. Vacka (1.): <http://forum.csla.cz/forums/thread/3558.aspx> [cit. 14. května 2010].

96 ILČÍK, V.: *Útvary ČSLA, předurčené pro elektronickou válku* [online]. 2006 [cit. 14. května 2010]. Dostupné z: <http://www.iron-curtain.info/iron-curtain-project/protivnici-ve-zbrani/protivnici-ve-zbrani-ceskoslovenske-utvary-zvlastniho-urzeni.pdf>.

97 K dislokacím: Československé vojenství - Vaše dotazy - Odpověď na dotaz 364: http://www.vojenstvi.cz/vasedotazy_25.htm [cit. 14. května 2010]. ABS, f. I, obj. sv. B909, krab. č. 1, Objektový svazek ZS/GŠ - statická část.

98 55. radiový prapor byl zřízen 1.4.1951. Nejprve se nacházel v Praze-Ruzyni, ovšem již v srpnu 1952 se přesunul do Kralovic. V této době zřejmě používal krycí označení Prapor meteorologických stanic. Dnem 1.10.1956 byl rozšířen na 55. radiový pluk. O rok později vznikly odloučené jednotky v Plzni a Zbirohu. V létě 1958 se velitelství útvaru přesunulo do Litoměřic. Dnem 1.10.1960 útvar prodělal reorganizaci na 7. spojovací pluk a 1.9.1978 na 7. radiový pluk. V roce 1985 došlo k jeho zrušení, respektive sloučení se 7. radiotechnickým plukem ve Zbirohu na 7. radiotechnickou brigádu. Již od počátku své existence byl prapor podřízen ZS/GŠ. Do roku 1962 byl zařazen pod skupinou R a od roku 1962 spadl pod zásupce náčelníka pro operační průzkum. V osmdesátých letech již ovšem nebyl do ZS/GŠ začleněn, čili v průběhu sedmdesátých let musel být převeden pod jiný organizační celek ČSLA (pravděpodobně pod Západní vojenský okruh). Československé vojenství - Vaše dotazy - Odpověď na dotaz 342: http://www.vojenstvi.cz/vasedotazy_29.htm [cit. 14. května 2010].

99 Československé vojenství - Vaše dotazy - Odpověď na dotaz 364: http://www.vojenstvi.cz/vasedotazy_25.htm [cit. 14. května 2010].

Dalšími útvary zvláštního určení spadajícími pod Západní vojenský okruh byly:¹⁰⁰

- 60. spojovací prapor ZU Unhošť-Čeperka
- 71. radiotechnický pluk ZU Kladno
- 74. radiotechnický pluk ZU Horažďovice

22. výsadkový pluk speciálního určení

Tento pluk (od 1. 11. 1987 brigáda)¹⁰¹ byl vytvořen v roce 1969 a v té době spadal ještě pod Západní vojenský okruh. Až při reorganizaci v roce 1976 byl zařazen jako pluk zvláštního určení pod Zpravodajskou správu Západního vojenského okruhu, kde zůstal až do devadesátých let.

Úkoly tohoto pluku byly ryze zpravodajského charakteru. Jednalo se o speciální průzkum v týlu nepřítele (sledování objektů, lidí, získávání zajatců, diverze, přepadání velitelství, likvidace raketové a letecké techniky atd.). Pluk byl dislokován v Prostějově. Jeho základní struktura je k dispozici¹⁰², ovšem další informace stále podléhají utajení z důvodu přímé návaznosti útvaru AČR (601. skupina speciálních sil (VÚ 8280 Prostějov)) na tento pluk (brigádu). Z hlediska studia ZS/GŠ je zajímavé to, že ačkoliv v šedesátých letech měla ZS/GŠ svůj útvar vojskového průzkumu (7. výsadkový pluk zvláštního určení)¹⁰³, tak po akci Dubček v srpnu 1968¹⁰⁴ jí bylo toto privilegium odebráno, což nebylo na tehdejší dobu obvyklé. V rámci Varšavské smlouvy bylo téměř pravidlem, že rozvědka generálního štábu měla k dispozici útvar zvláštního určení.¹⁰⁵

100 Československé vojenství - Vaše dotazy - Odpověď na dotaz 459: http://www.vojenstvi.cz/vasedotazy_31.htm [cit. 14. května 2010].

101 22. výsadkový pluk byl několikrát reorganizován, proto pro úplnost: 1.9.1969 vytvořen 22. výsadkový pluk, podléhající velitelství Západního vojenského okruhu. 1.10.1976 reorganizován na 22. výsadkový pluk zvláštního určení a podřízen ZS/ZVO. 1.11.1982 přejmenován na 22. výsadkový pluk speciálního určení. 1.11.1987 reorganizován na 22. výsadkovou brigádu SU. 31.10.1991 reorganizována na 6. speciální skupinu. Chronologie výstavby poválečné armády - Pozemní vojsko: <http://armada.vojenstvi.cz/povalecna/chronologie/1.htm> [cit. 14. května 2010].

102 Struktura v 80. letech byla následující: Velitelství a štáb, jednotky velení, bojové a logistické podpory, uzel speciálního radiového spojení, tři oddíly speciálního průzkumu, výcvikové středisko a rota podpůrných zbraní. MAREK, V.: *Hedvábný hrot*. Praha 2006, s. 76.

103 Již od konce padesátých let bylo jasné, že ZS/GŠ potřebuje jednotku zvláštního určení pro provádění speciálních operací v týlu nepřítele a proto byl v rámci reorganizace výsadkových sil vytvořen 1.9.1961 7. výsadkový pluk zvláštního určení Holešov, který byl přímo podřízen ZS/GŠ. Tento pluk vznikl na základech 22. výsadkového průzkumného praporu. Ve své době se jednalo o zřejmě nejlepší útvar svého druhu. Jeho příslušníci byli cvičeni ve speciálním průzkumu, jazycích, diverzi, ničení raketové techniky atd. Předpokládalo se jejich nasazení až do hloubky 700km v týlu nepřítele. 7. výsadkový pluk zvláštního určení byl zrušen 1.9.1969. MAREK, V.: *Hedvábný hrot*. Praha 2006, s. 67.

104 Tato akce je stále poměrně neznámou kapitolou srpna 1968. Zatímco 21. srpna byla většina jednotek ČSLA zaskočena bratrskou intervencí, holešovská kasárna byla naježena zbraněmi a velitel pluku odmítl sovětské vojáky vpustit do kasáren. Během dne zajišťovali výsadkáři bezpečnost holešovského národního výboru a jejich radiový vůz šířil pražský rozhlas. Druhého dne se povedlo vyvézt do Hostýnských vrchů přes 60 vyzbrojených výsadkářů. Plánovala se akce na osvobození Dubčeka, která byla nakonec zrušena. KONÍČEK, M.: *Výsadkáři a průzkumníci československé a české armády 1945-1999*. Praha 2001, s. 34. MAREK, V.: *Hedvábný hrot*. Praha 2006, s. 68-69.

105 Jeden příklad za všechny - sovětské oddíly specnaz (SPECialnogo NAZnačeniya - zvláštní určení) spadající pod GRU (Hlavní správa rozvědky). ZALOGA, S. J.: *Modré barety*. Brno 1998, s. 203-229.

Závěr

Cílem studie Organizační vývoj Zpravodajské správy Generálního štábu v 80. letech je nástin schématu složení ZS/GŠ, především v letech osmdesátých.

První část práce se zabývá definováním vojenského zpravodajství a především stručnou historií ZS/GŠ a 2. oddělení Hlavního štábu MNO. Tato část se nezabývala ani tak přesnou organizací, jako spíše obecným děním v této zpravodajské službě v určitých časových úsecích. První část se jeví jako velmi důležitá pro pochopení zpravodajské práce. Jsou zde stručně popsány kooperující zpravodajské služby, jejich zvláštnosti, a i pravomoci vůči ZS/GŠ. Popsáním historie ZS/GŠ je docíleno znalosti předešlých událostí. Především jde o pochopení reakcí ZS/GŠ a ČSLA na některé zlomové události a také o znalost budování organizace po rázných reformách (čistkách).

Druhá část práce je již založena na bádání v pramenech. Stručně je nastíněna celková organizace, a poté jsou postupně rozpracována jednotlivá oddělení, jejich umístění v rámci organizačního celku, popis činnosti, dislokace, počet příslušníků a další popisné informace. Oddělením s menší důležitostí v rámci ZS/GŠ (např. oddělení materiálně technického zabezpečení), je věnováno méně prostoru. Oddělením se zaměřením na strategický a operační průzkum bylo naopak věnováno nejvíce prostoru. Popis těchto oddělení je zřejmě nejdůležitější částí této studie, zvláště z hlediska pozdějšího bádání v pramenech. Není zde popsána pouze činnost, ale také vazby na jiná oddělení.

Poslední část studie se věnuje dalším zpravodajským útvarům v ČSLA. Je zde popsána Zpravodajská správa Západního vojenského okruhu a její dva podřízené útvary (radiového a speciálního průzkumu) a dále jsou zmíněny ostatní zpravodajské útvary. Tato krátká kapitola je podstatná z hlediska pochopení celé zpravodajské sítě ČSLA. Teoreticky měly mít tyto útvary v době války různé úkoly, ovšem v míru plnily úkoly souběžně, a proto je potřebné vědět o celé síti těchto zpravodajských útvarů. Kde informace chybí, může být doplněna z archivu sesterského útvaru, případně mohou být tyto informace porovnávány.

ZS/GŠ byla vojenskou zpravodajskou složkou zaměřenou na strategický i taktický průzkum, a to především proti zemím NATO. Organizace byla podřízena tomuto zaměření. Největší množství příslušníků měla oddělení strategického průzkumu a vyhodnocovací. Oproti jiným zpravodajským složkám ČSSR, nebyla ZS/GŠ zaměřena proti československým občanům. Ačkoliv by se mohlo zdát, že se jednalo o složku nepolitickou, která pouze vykonávala výzvědnou činnost, nebylo tomu tak. Zpravodajská správa byla pod drobnohledem strany. Její příslušníci museli být především politicky spolehliví, což se často odrazilo na kvalitě personálu. Dozor prováděla VKR a díky nastavení kontrolních mechanismů, dokázala kontrarozvědka prakticky ZS/GŠ kontrolovat. I přes všechny nedostatky však byla ZS/GŠ velmi ceněnou a spolehlivou složkou ČSLA.

Prameny a literatura

Prameny:

Archiv Bezpečnostních složek, fond E (Zpravodajská správa generálního štábu), svazek číslo 115, balík č. 161, Získávací akce v zahraničí.

Archiv Bezpečnostních složek, fond E (Zpravodajská správa generálního štábu), svazek číslo 115, balík č. 162,

- Vývoj zpravodajských služeb od roku 1919-1968.
- Vývoj zpravodajských služeb.
- Působnost pro řízení VLP v zemích VS a pro zabezpečení mezinárodní součinnosti za branné pohotovosti.

Archiv bezpečnostních složek, fond I (Vojenská kontrarozvědka), objektový svazek B909, krabice č. 1,

- Objektový svazek ZS/GŠ - statická část.
- Objektový svazek ZS/GŠ - statická část, Prozatímní působnosti zpravodajské správy GŠ ČSLA v míru.
- II Informace velitelským a politickým orgánům - statická část.
- XII Statická část - 1., 3. a 25. oddělení.
- XIV Statická část, 2., 14., 18. a 23., oddělení.
- XVII Statická část.
- XX Statická část.
- XXV Nositelé státního tajemství ISZS.

VÚA - VHA Praha, f. MNO/sekr. min. 1968, sig. 31/1-4, Vývoj zpravodajské služby od roku 1919-1968.

Literatura:

ŠTAIGL, J.: *Organizacia a hlavné smery činnosti čs. vojenského výzvedného spravodajstva (rozvedky) v rokoch 1945-1967*. HaV 2/2001.

MINAŘÍK, P.: *Československá armáda v letech 1945-1969: Organizace a dislokace velitelských orgánů pozemního vojska*. Vojenské rozhledy 9/1994.

CHRASTIL, S.: *Normalizace československé armády na počátku 70. let*. Brno: Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, 2000. 217.s. Disertační práce.

VOJTÁSEK, F., ŽÁČEK, P.: *Francouzský krtek*. Cheb 2003.

DVOŘÁČKOVÁ, J.: *Státní bezpečnost v letech 1945-1953 (organizační vývoj zpravodajských a státně bezpečnostních složek)*. Praha 2007.

MAREK, V.: *Hedvábný hrot*. Praha 2006.

KONÍČEK, M.: *Výsadkáři a průzkumníci československé a české armády 1945-1999*. Praha 2001.

ZALOGA, S. J.: *Modré barety*. Brno 1998.

VACEK, M.: *Generál studené války*. Praha 2004.

MISTR SUN: *O válečném umění*. Praha 2008.

DVORNÍK, F.: *Počátky zpravodajských služeb*. Praha 2001.

GOETZ, P. W. (Ed.): *Encyclopædia Britannica*. Chicago 1991.

ROEWER, H., SCHÄFER, S., UHL, M.: *Encyklopedie tajných služeb ve 20. století*. Praha 2006.

CHURANĚ, M.: *Encyklopedie špionáže: ze zákulisí tajných služeb, zejména Státní bezpečnosti*. Praha 2000.

Internetové zdroje:

ILČÍK, V.: *Vojenská posádka Klenčí pod Čerchovem* [online]. 2006 [cit. 14. května 2010]. Dostupné z: <http://www.iron-curtain.info/iron-curtain-project/pozemni-stanoviste/east/elint-station-cerchov2c-schwarzkopf.pdf>.

ILČÍK, V.: *Čerchov v dobách studené války* [online]. 2006 [cit. 14. května 2010]. Dostupné z: <http://www.iron-curtain.info/iron-curtain-project/pozemni-stanoviste/east/elint-station-cerchov2a-schwarzkopf.pdf>.

ILČÍK, V.: *Průzkumné prapory* [online]. 2006 [cit. 14. května 2010]. Dostupné z: <http://www.iron-curtain.info/iron-curtain-project/protivnici-ve-zbrani/protivnici-ve-zbrani-ceskoslovenske-utvary-zvlastniho-urceni3.pdf>.

ILČÍK, V.: *Útvary ČSLA, předurčené pro elektronickou válku* [online]. 2006 [cit. 14. května 2010]. Dostupné z: <http://www.iron-curtain.info/iron-curtain-project/protivnici-ve-zbrani/protivnici-ve-zbrani-ceskoslovenske-utvary-zvlastniho-urceni.pdf>.

Výkladový slovník, UZSI (Úřad pro zahraniční styky a informace):
<http://www.uzsi.cz/cz/vykladovy-slovník.html> [cit. 14. května 2010].

Intelligence (military) -- Britannica Online Encyclopedia:
<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/289765/intelligence> [cit. 14. května 2010].

Blog - Jiří Hermánek (bigblogger.lidovky.cz): http://hermanek.bigblogger.lidovky.cz/clanok_disk.asp?cl=34534&st=2 [cit. 14. května 2010].

Státní bezpečnost (VKR): TOTALITA: http://www.totalita.cz/stb/stb_vkr_03.php [cit. 14. května 2010].

Československé vojenství - Vaše dotazy - Odpověď na dotaz 85:
http://www.vojenství.cz/vasedotazy_6.htm [cit. 14. května 2010].

Československé vojenství - Vaše dotazy - Odpověď na dotaz 364:
http://www.vojenství.cz/vasedotazy_25.htm [cit. 14. května 2010].

Československé vojenství - Vaše dotazy - Odpověď na dotaz 342: Odpověď číslo 342 na vojenství.cz: http://www.vojenství.cz/vasedotazy_29.htm [cit. 14. května 2010].

Československé vojenství - Vaše dotazy - Odpověď na dotaz 459: http://www.vojenství.cz/vasedotazy_31.htm [cit. 14. května 2010].

Chronologie výstavby poválečné armády - Pozemní vojsko: <http://armada.vojenství.cz/povalecna/chronologie/1.htm> [cit. 14. května 2010].

www.CSLA.cz - MÍROVÁ ORGANIZACE A DISLOKACE POZEMNÍHO VOJSKA: http://www.csla.cz/armada/csla_dislokace_pozvoj.htm [cit. 14. května 2010].

Vojenská služba : Organizační; struktura průzkumného praporu ČSLA: http://forum.csla.cz/blogs/vojensk_sluba/archive/2009/11/21/organiza-n-struktura-pr-zkumn-ho-praporu-sla.aspx [cit. 14. května 2010].

Forum.CSLA.cz - Činnost Zpravodajské správy GŠ ČSLA: <http://forum.csla.cz/forums/thread/411.aspx> [cit. 14. května 2010].

Forum.CSLA.cz - Zpravodajská správa generálního štábu ČSLA: <http://forum.csla.cz/forums/thread/403.aspx> [cit. 14. května 2010].

Forum.CSLA.cz - Opravy a doplňky k odpovědím gen. Vacka (1.): <http://forum.csla.cz/forums/thread/3558.aspx> [cit. 14. května 2010].

Organizace československé vojenské rozvědky 1919-1930

Přednosta 2. oddělení Hlavního štábu

- **Obranná skupina**
  - 2. oddělení štábů zemských vojenských velitelství
    - 2. oddělení štábů divizí
      - 2. oddělení štábů pluků
- **Pátrací skupina**
  - VP Vídeň (vojenský přidělenec)
  - VP Budapešť
- **Hospodářská skupina**
- **Studijní skupina** (vzniká r. 1926)
- **Zahraniční skupina** (vzniká r. 1926)
- **Všeobecná skupina** (vzniká r. 1926)
- **Pomocný úřad** (vzniká r. 1926)
- **PAÚ Liberec** (Předsunutá agenturní ústředna - vzniká r. 1930)

Organizace československé vojenské rozvědky 1932-1936

Přednosta 2. oddělení Hlavního štábu

- **Zástupce přednosta 2. oddělení**
  - **Pátrací skupina**
    - APS Praha (Agenturní středisko)
      - PAÚ Liberec
      - PAÚ Karlovy Vary
      - PAÚ Ústí nad Labem
      - PAÚ Litoměřice - Louny
    - APS Slovensko
      - PAÚ Bratislava
  - **Obranná skupina**
    - Studijní referát
    - 2. oddělení štábů Zemských vojenských velitelství
      - 2. oddělení štábů divizí
        - 2. oddělení štábů pluků
  - **Zahraniční skupina**
  - **Všeobecná skupina**
  - **Hospodářská skupina**
  - **Studijní skupina**
    - Německý referát
    - Maďarský referát
    - Rakouský referát
    - Všeobecný referát
  - **Pomocný úřad**

---

106 ABS, f. E , sv. č. 115, balík č. 162, Vývoj zpravodajských služeb od roku 1919-1968. VÚA - VHA Praha, f. MNO/sekr. min. 1968, sig. 31/1-4, Vývoj zpravodajské služby od roku 1919-1968.

Organizace československé vojenské rozvědky 1936 - březen 1939

Přednosta 2. oddělení Hlavního štábu

- **Pátrací skupina**
  - Sekce ofenzivní P- 1
    - Rakouský referát
      - Expozitura Vídeň
    - Maďarský referát
      - Expozitura Budapešť
    - Německý referát
      - Expozitura Haag - Londýn
    - Všeobecný referát
      - Expozitura Curych
    - APS Praha
      - PAÚ Liberec
      - PAÚ Karlovy Vary
      - PAÚ Plzeň
      - PAÚ Trutnov
      - PAÚ Litoměřice
      - PAÚ České Budějovice
    - APS Brno
      - PAÚ Brno
      - PAÚ Opava
    - APS Bratislava
      - PAÚ Bratislava
      - PAÚ Žilina
    - APS Košice
      - PAÚ Košice
    - VONAPO
    - Spisovna
    - Chemická laboratoř
    - Radio laboratoř
    - Foto laboratoř
  - Sekce defenzivní P- 2
    - Německý referát
    - Rakouský referát
    - Maďarský referát
    - Všeobecný referát
    - Referát pro 2. oddělení u vojsk
    - Odposlechová služba
    - Právní referát
- **Styční důstojníci pro MZV, MF, MV (Ministerstvo zahraničních věcí, financí, vnitra)**
- **Studijní skupina**
  - Všeobecná sekce
  - Německá sekce
  - Rakouská sekce
  - Maďarská sekce
  - Polský referát
- **Zahraniční skupina**
  - VP Řím
  - VP Berlín
  - VP Bělehrad
  - VP Moskva
  - VP Paříž
  - VP Sofie

- VP Bukurešť
- VP Stockholm
- Finanční skupina
- Všeobecná skupina
- Pomocný úřad
- Šifrová skupina

Organizace československé vojenské rozvědky březen 1939-1940

Zvláštní vojenská skupina

Zástupce přednosty

- Domácí odboj
- VP Anglie
- Expozitura Švédsko
- Expozitura Holandsko
- Expozitura Švýcarsko
- Expozitura Bělehrad
- Expozitura Cařihrad
- Agenturní evidence šifrování
- Studijní důstojník
- Administrativní síla
- *Spojovací orgán k MI- 5*
- *SSSR*
- *VB*
- *Francie*

Organizace československé vojenské rozvědky 1940-1945

Štáb MNO- ČSR pro vybudování branné moci Londýn

Přednosta 2. oddělení

- Sekce ofenzivního zpravodajství
  - Domácí odboj
  - Agenturní síť
  - Expozitura Švédsko
  - Expozitura Švýcarsko
  - Expozitura Bělehrad (do r. 1941)
  - Expozitura Cařihrad (od r. 1941)
  - Přednosta zpravodajské jednotky
  - Zpravodajská evidence
  - Obranná sekce

- Zvláštní sekce
- Studijní skupina
  - Fotolaboratoř
- Ústřední radiostanice
- Šifrovací skupina
- **VP u spřátelených armád**
- **Sekce defenzivního zpravodajství**
  - Spojení MI- 5
- *SSSR - VB*

Organizace československé vojenské rozvědky 1945

Přednosta 2. oddělení

- **Skupina B/o - Obranné zpravodajství**
- **Skupina A studijní**
- **Skupina E organizační a osobní**
  - Referát pro styk s cizinou (VP a vojenské mise v Německu)
  - Referát styčný se Státní bezpečností, Ministerstvem vnitra, Sborem národní bezpečnosti, Ministerstvem financí, Ministerstvem zahraničních věcí, Poštou
- **Skupina D technická**
  - Referát Spojovací
  - Referát šifrovací
  - Referát radiovýzkumný
  - Referát mobilizační
  - Chemická laboratoř
  - Fotolaboratoř
  - Kresliči
- **Skupina F pomocná**
  - Referát dopravní
  - Podatelna
  - Výpravna, pisárna
  - Archiv a kartotéka
  - Vrátní
- **Skupina G kádrová**
- **Pokladna**
- **Zástupce přednosty**
  - **Skupina B pátrací**
    - Podskupina radiová a odposlechová
  - **Skupina C výcviková**

- *Skupina B/z (strategického agenturního průzkumu)*
  - PAÚ
- **1. Oblast, 2. oddělení hlavního štábu**
  - PAÚ Teplice
  - PAÚ Liberec
  - PAÚ Náchod
  - 2. oddělení štábu sborů
    - 2. oddělení štábu divize
      - Pohraniční pluky
      - Samotné prapory
- **2. Oblast, 2. oddělení hlavního štábu**
  - PAÚ Cheb
  - PAÚ Plzeň
  - PAÚ České Budějovice
  - PAÚ Jindřichův Hradec
  - 2. oddělení štábu sborů
    - 2. oddělení štábu divize
      - Pohraniční pluky
      - Samotné prapory
- **3. Oblast, 2. oddělení hlavního štábu**
  - PAÚ Ostrava I.
  - PAÚ Ostrava II.
  - PAÚ Frývaldov
  - 2. oddělení štábu sborů
    - 2. oddělení štábu divize
      - Pohraniční pluky
      - Samotné prapory
- **4. Oblast, 2. oddělení hlavního štábu**
  - PAÚ Bratislava
  - PAÚ Malacky
  - PAÚ Šamorín
  - PAÚ Nové Zámky
  - PAÚ Žilina
  - PAÚ Lučenec
  - PAÚ Prešov
  - PAÚ Košice
  - 2. oddělení štábu sborů
    - 2. oddělení štábu divize

- Pohraniční pluky
- Samotné prapory

Organizace československé vojenské rozvědky 1948

Přednosta 2. oddělení

- **Skupina studijní a informační**
- **Skupina týlová**
- **Skupina kádrová**
- **Zástupce pro agenturní průzkum**
  - **Skupina B/v (operační agenturní průzkum)**
    - PAÚ Praha I.
    - PAÚ Praha II.
    - PAÚ Praha II.
    - PAÚ Plzeň
    - PAÚ Brno
    - PAÚ Bratislava
  - **Skupina B/z (strategický agenturní průzkum)**
    - PAÚ Cheb
    - PAÚ Plzeň
    - PAÚ České Budějovice
    - VP Paříž
    - VP Moskva
    - VP Budapešť
    - VP Londýn
    - VP Washington
    - VP Ottawa
    - VP Vídeň
    - VP Bukurešť
    - VP Varšava
    - VP Bělehrad
    - VP Bern
    - VP Stockholm
    - VP Brusel
    - Vojenská mise v Německu
  - **H PAÚ Brno**
  - **Skupina technická**
  - **73. pěší pluk**

Organizace československé vojenské rozvědky 1952-1962

Náčelník zpravodajské správy GŠ

- Zástupce náčelníka pro věci politické - náčelník politické skupiny
- Náčelník oddělení „B“ - (od 1956 zástupce náčelníka ZS pro agenturní průzkum)
  - **Zpravodajský kurz**
  - **Skupina B-1** (operační agenturní průzkum) (od 1956 oddělení)
    - Borovice (do 1954)
    - Lípa (do 1954)
    - Smrk (do 1954)
    - Topol (do 1954)
    - Dub (do 1954)
    - Vídeň (ČSA) (do 1954)
    - Hamburk (do 1954)
    - Bříza (do 1960)
    - Jasan
    - Vrba
    - Buk
    - předsunutá agenturní ústředna Praha, Plzeň, Brno, Bratislava
  - **Skupina B-2** (nábor) (od 1956 oddělení)
    - KVS (Krajské vojenské správy)
  - **Skupina B3** (strategický a operační průzkum) (od 1956 oddělení)
    - Hamburk (od 1954)
    - Berlín (NSR)
    - Vídeň
    - Ottawa
    - Bělehrad
    - Bern
    - Milano
    - Brusel
    - Londýn
    - Káhira (od 1956)
    - Washington
    - Paříž
    - Vídeň (ČSA) (od 1954)
    - Stockholm (do 1960)
    - Ankara (do 1958)
  - **Skupina G** (technická) (od 1956 oddělení)
  - **73. pěší pluk** (podle HAV do roku 1954)
- Zástupce náčelníka Zpravodajské správy GŠ
  - **Skupina A** (studijní) (od 1956 oddělení)
    - Sekce NATO a NSR
    - Sekce USA, GB, Kanada
    - Sekce Benelux, Francie, Španělsko
    - Sekce Itálie, Řecko, Turecko a Blízký východ
    - Sekce techniky pozemního vojska
    - Sekce letectvo
  - **Skupina C „VP ZST“** (vojenští přidělenci v zemích socialistického tábora)
    - Moskva
    - Pekin
    - Budapešť
    - Varšava
    - Berlín (NDR)
    - Fenjan

- **Skupina E** (výcvik)
- **Skupina H** (týl) (od 1956 oddělení)
  - Sekce týlová
  - Sekce automobilní
  - Sekce finanční
  - Sekce fotografická
- **Skupina R** (radiotechnická) (od 1956 oddělení)
  - Sekce vyhodnocování
  - Sekce řízení radiotechnického průzkumu
  - Sekce luštitelská
  - Sekce radiotechnického rozvoje
  - Prapor meteorologických stanic (od 1.9. 1956 radiový prapor; od 1956 55. rádiový pluk; od 1960 7. spojovací pluk)

Organizace československé vojenské rozvědky 1963-1966

Náčelník Zpravodajské správy GŠ

- **Oddělení kádrové**
- **Skupina organizační a mobilní**
- **Oddělení šifrovaného spojení**
- **Skupina finanční**
- **Zpravodajská škola**
- **Oddělení informační**
  - Ústřední informační středisko
  - Skupina letectva
  - Skupina vojenské politiky a válčiště
  - Tajná tiskárna (do 1963)
  - Skupina pozemních sil
  - Skupina vojenské techniky
  - Skupina zpracovávání cvičení
- **Zástupce náčelníka pro věci politické**
  - Hlavní Výbor KSČ
- **Zástupce náčelníka pro agenturní průzkum**
  - **Oddělení operačně agenturního průzkumu**
    - Jasan
    - Vrba
    - Buk
    - Jedle (do 1964)
    - Západní Berlín (od 1965)
    - Frankfurt (od 1965)
    - Hamburk (od 1965)
    - Paříž (od 1965)
  - **Oddělení strategického agenturního průzkumu**
    - Bern
    - Bělehrad
    - Londýn
    - Otawa
    - Řím
    - Vídeň
    - Káhira (od 1956)
    - Washington
    - Damašek (od 1961)
    - Kábul (od 1964)
    - Alžír (od 1963)
    - Hanoj (od 1966)

- Brusel
- Dentlaag
- Západní Berlín (do 1965)
- Frankfurt (do 1965)
- Hamburk (do 1965)
- Paříž (do 1965)
- **Oddělení náboru a přípravy**
  - KVS (Krajské vojenské správy)
- **Oddělení dokladové dokumentace**
  - VTS 07 (Vývojové technické středisko)
    - Tajná tiskárna (od 1963)
- **Skupina agenturní evidence**
- **Skupina agenturního spojení**
- **Spojovací uzel ZS/GŠ**
- **Zástupce náčelníka**
  - **Oddělení radiového a radiotechnického průzkumu**
  - **Oddělení vojskového průzkumu**
  - **Skupina Diverzního průzkumu**
  - **Oddělení luštitecké**
  - **VTS 08** (Vývojové technické středisko)
  - **7. sp** (spojovací pluk)
  - **7. rdtp** (radiotechnický pluk)
  - **7. vp** (vysadkový pluk)
- **Pomocný náčelník pro materiálně technické zabezpečení**
  - **Oddělení týlové**
  - **Oddělení automobilní**
  - **Tajná spisovna**

Organizace československé vojenské rozvědky 1967-1968

Náčelník Zpravodajské správy GŠ

- **Hlavní výbor KSČ**
- **Kádrové oddělení**
- **Oddělení informační**
- **Oddělení vojenské informace**
- **Skupina finanční**
- **Zástupce náčelníka Zpravodajské správy pro agenturní průzkum**
  - **Oddělení operačního agenturního průzkumu**
    - Skupiny operačního agenturního průzkumu
    - Rezidentury operačního agenturního průzkumu
  - **Oddělení strategického agenturního průzkumu**
    - Rezidentury strategického agenturního průzkumu
    - DTTO
    - DTTO
  - **Oddělení dokladové dokumentace a agenturní situace**
    - Skupina dokladová
    - Skupina agenturní situace
    - Skupina agenturní evidence
    - VTS 07
  - **Oddělení náboru a přípravy legalistů**
    - KVS (Krajské vojenské správy)
    - KVS (Krajské vojenské správy)
  - **VS 06**
- **Zástupce náčelníka Zpravodajské správy pro operační průzkum**

- Oddělení radiového a radiotechnického průzkumu
- Oddělení spojení
- 7. spojovací pluk
- 7. radiotechnický pluk
- Spjovací uzel ZS/GŠ
- Oddělení luštitelské
- Oddělení plánování rozvoje velení a průzkumu
- 7. výsadkový pluk
- **Pomocný náčelník pro materiálně technické zabezpečení**
  - Oddělení týlové
  - Oddělení automobilní
  - VTS 08 (vývojové technické středisko)
  - 12. SSK (servisní skupina)
  - Skupina MTZ (materiálně technického zabezpečení)